

**A közép- és kelet-európai katolikus egyházi intézmények
gyermekvédelmének elősegítése**

**Kutatási jelentés
(kivonat)**

A gyermekvédelem egyházi és világi környezetben hasonló alapelvekre épül, de a téma megközelítése és a konkrét gyakorlatok gyakran különböznek olyan kérdésekben – hogy csak néhány fontos területet említsünk –, mint az elszámoltathatóság, a jogi megfelelés, a titoktartás kérdése, vagy a gyermekvédelmi jelzésekkel kapcsolatos szabályozás.

Ez a tanulmány egy olyan kutatás kivonata, amelynek elsődleges célja, hogy áttekintést adjon gyakorló gyermekvédelmi tanácsadók (*safeguarding consultants*) számára arról, hogyan dolgozzanak együtt a katolikus egyházal (és a hozzá kapcsolódó egyházi szervezetekkel, illetve olyan intézményekkel, amelyek a katolikus hit szellemében működnek).¹ Gyermekvédelmi tanácsadónak azt a szakembert nevezzük, aki abban segít egy adott szervezetet vagy közösséget, hogy létrehozza a saját gyermekvédelmi útmutatóját/irányelvét (*safeguarding policy*), majd azt hatékonyan implementálja (képzésekkel, segédanyagokkal, egyéb eszközökkel).

A kutatás nyolc közép- és kelet-európai országban² zajlott 2023-ban, és tizenkilenc egyéni interjúra, valamint a katolikus egyházon belüli gyermekvédelemmel kapcsolatos (2019-2023 között megjelent) tudományos publikációk elemzésére épült. Az interjúalanyok olyan egyházi és világi szakemberek voltak, akik munkájuk során nemzeti vagy regionális szinten foglalkoznak intézményi gyermekvédelemmel (*safeguarding*). A kutatási beszámolóban és jelen kivonatban sem lettek az interjúalanyok megnevezve. Anonimitásuk biztosítására azért volt szükség, hogy a lehető legnyíltabban oszthassák meg véleményüket és meglátásaikat a kutatással érintett kérdésekben. Mivel a legtöbb vizsgált országban a gyermekvédelem területén működő szakmai közösségek olyan kicsik, hogy akár az interjúalanyok foglalkozásának, munkakörülményeinek meghatározása is felfedné kilétüket, ez a tanulmány nem tartalmaz szó szerinti idézeteket az interjúalanyoktól.³

A tanulmány (és maga a kutatás) célja egy tiszta és eredményes párbeszéd előmozdítása arról, hogyan lehet kiépíteni és sikeresen működtetni a gyermekvédelmi rendszert a kelet-közép-európai régióban működő katolikus intézményekben.

¹ Kiegészítés a tanulmány magyar fordításához: A kutatás során nem vizsgáltuk más egyházak gyermekvédelmi területen mutatott erőfeszítéseit és intézkedéseit.

² Ausztria, Bosznia-Hercegovina, Csehország, Horvátország, Lengyelország, Magyarország, Szlovákia, Ukrajna

³ Jelen tanulmány a közel százoldalas kutatási jelentés kivonata.

A régióról

A vizsgált nyolc ország (Ausztria, Bosznia-Hercegovina, Horvátország, Csehország, Magyarország, Lengyelország, Szlovákia és Ukrajna) földrajzilag közel helyezkedik el egymáshoz, ám **történelmük, társadalmi berendezkedésük és intézményi struktúráik jelentős eltéréseket mutatnak, amelyek hatással vannak a gyermekvédelmi rendszereikre is.** Ezek vizsgálata nem volt része a kutatásnak, de az egyes faktorokat – így a demokratikus intézmények stabilitását, a katolikus egyház társadalmi szerepét, a bántalmazásokkal kapcsolatos attitűdöt és tudatosságot, a média mint „negyedik hatalmi ág” működését, valamint a katolikus hívők arányát a társadalomban – röviden hivatkozva a jelentés, mert ezek a “külső tényezők” befolyásolhatják az egyház hozzáállását a

gyermekvédelemhez, és így hatással vannak a gyermekvédelmi tanácsadók munkájára is.

A kelet-közép-európai régióban a katolikus egyház szerepe jelentősen megváltozott az elmúlt időszakban, ami egybeesett a hívek számának általános csökkenésével (lásd 1. diagram) és az egyház társadalmi szerepének átalakulásával. **A régiós folyamatok talán legegyszerűbben úgy szemléltethetőek, ha az alábbi összehasonlítást vesszük alapul: a globális adatokat nézve egy papra átlagosan 3373 katolikus hívő jut, míg Európában 1784.**⁴

1. diagram: A magukat katolikusként valló felnőttek aránya (a 2011–2021 közötti nemzeti népszámlálások alapján, %-ban)⁵

⁴ "Az amerikai kontinensen egy katolikus pap jut 5 534 hívőre, Afrikában pedig egy pap jut 5 101 magát katolikus vallásúnak valló személyre. Ázsiában egy papra 2 137 katolikus vallású személy jut, míg Óceániában egy papra 2437 katolikus jut."

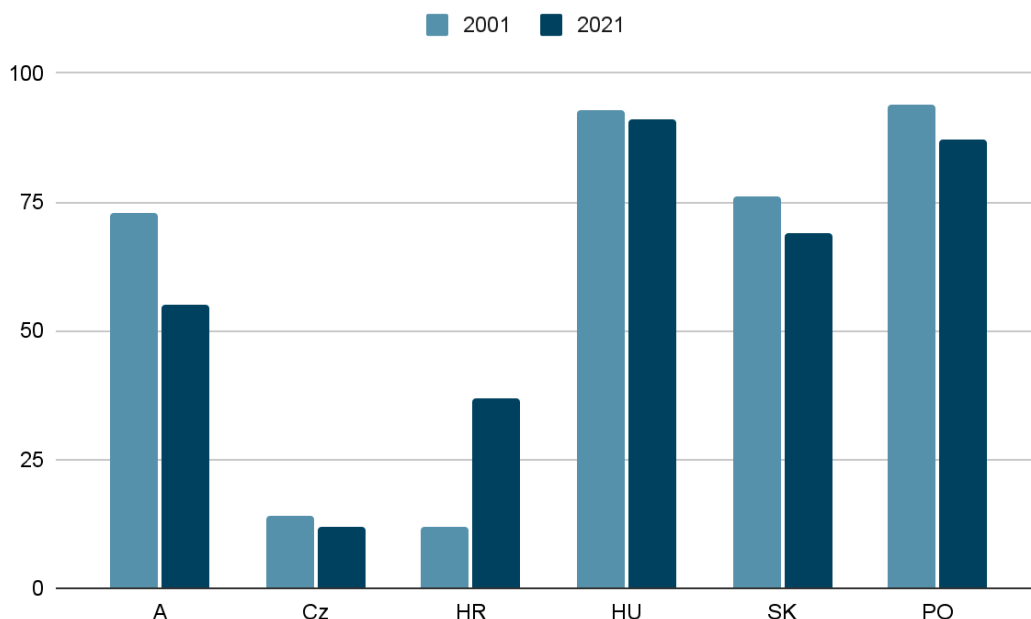
Forrás: <https://catholicreview.org/vatican-statistics-show-decline-in-clergy-religious-women-worldwide/>

⁵Forrás: <https://www.valaszonline.hu/2023/09/27/nepszamlalas-2022-vallas-katolikus-csokkenes-elemzes/>; A diagramhoz felhasznált adatforrás nem tartalmaz adatokat Ukrajnáról és Bosznia-Hercegovináról. Az ukránok hozzávetőleg 60%-a keleti ortodox kereszténynek vallja magát, így ez a legnagyobb vallási hovatartozás Ukrajnában (noha ez az arány 2013-ban még 70,6% volt). További 9,6% ukrán görögkatolikusként vallja magát.

Forrás: <https://culturalatlas.sbs.com.au/ukrainian-culture/ukrainian-culture-religion>

Bosznia-Hercegovinát illetően a legutóbbi, 2013-as népszámlálás szerint Bosznia-Hercegovinában 544 114 katolikus él, ami a lakosság 15,41%-át teszi ki. A Bosznia-Hercegovinai Katolikus Püspöki Konferencia hivatalos adatai szerint 2022-ben Bosznia-Hercegovinában a katolikusok teljes száma csupán 333 790 fő volt.

Forrás: <https://www.bkbih.ba/info.php?id=1342>

Miközben az adatok tanúsága szerint egyre kevesebb ember látogatja a templomokat, a vizsgált régióban mégis növekszik a katolikus egyház és más vallási szervezetek által fenntartott intézmények (oktatási, szociális stb.) száma, és egyre több gyermeket és felnőttet érnek el ezek az intézmények.

A kutatás során vizsgált valamennyi országban része a közbeszédnek, hogy a múltban előfordultak gyermekekkel szembeni visszaélések a katolikus egyházon belül. Azonban nem biztos, hogy széles körben ismert, mit tesz az egyház jelenleg a hasonló esetek megelőzése és kezelése érdekében. Ez sajnálatos, mivel a legtöbb vizsgált országban nincs jogi keret az intézményen belüli gyermekvédelemre (*safeguarding*), ellentétben a katolikus egyházzal, amelynek konkrét szabályozásai vannak erre vonatkozóan. (Lásd 1. táblázat)

A gyermekvédelmi szabályok létrehozása jelentős előrelépés a katolikus egyház számára, amely ezzel a legtöbb vizsgált országban messze túllépi az állami jogszabályokban foglalt előírásokat.⁶ Ennek ellenére mind egyházi, mind pedig világi gyermekvédelmi szakemberek általános kritikát fogalmaztak meg a kutatás során e szabályozások végrehajtásával kapcsolatban.

Az interjúalanyok többsége hangsúlyozta a gyermekvédelem iránti személyes elkötelezettség fontosságát. Ez megkérdőjelezhetetlen, ugyanakkor fontos kiemelni, hogy az egyéni erőfeszítések, bármennyire is elengedhetetlenek, nem helyettesítik az intézményi és rendszerszintű elkötelezettséget. Több interjúalany is említette a kiégés és a motivációvesztés problémáját a gyermekvédelem kapcsán, amelynek elsődleges oka az, hogy olyan környezetben kell foglalkozniuk ezzel a kérdéssel, amely nem támogatja őket. Gyakran szembesülnek

⁶ Kivéve Lengyelországot, ahol a 2023-ban elfogadott, a gyermekekkel foglalkozó intézmények számára kötelező szabályozás 2024 februárjában lépett hatályba.

értetlenséggel, munkájuk fontosságának vagy indokoltságának megkérdőjelezésével, sőt akár ellenséges hozzáállással is a gyermekvédelemmel foglalkozók.

Már ebből a néhány adatból és információból is látszik, hogy **az egyház gyermekvédelemhez való hozzáállásának kérdése összetett**, ezért elengedhetetlen, hogy a gyermekvédelmi szakemberek erőfeszítéseket tegyenek a jobb megértés érdekében. A kutatásban részt vevő szakemberekkel folytatott beszélgetésekben világosan feltárult az elhallgatás és a tagadás egyidejű jelenléte a felelősségteljes és elkötelezett gyermekvédelmi munka mellett. A vizsgált országokban a legtöbb püspököt és magát az egyházi gyermekvédelmi intézményrendszert (néhány kivétellel) az interjúalanyok komolyan kritizálták, míg a pozitív példák többsége egyénekként, egyéni teljesítményekkel volt kapcsolatos. A gyermekvédelmi tanácsadás (*safeguarding consultancy*) szempontjából ez azt jelenti, hogy az ilyen kiemelkedő szakemberek, „bajnokok” azonosítása, valamint támogatásuk megszerzése minden vizsgált országban alapvető fontosságú lehet az intézményi gyermekvédelem sikeréhez. Az ilyen egyének munkájának felerősítése és eredményeik megosztása hozzájárulhat a pozitív gyermekvédelmi normák szélesebb körű társadalmi elfogadottságának elmozdításához. (Lásd az országok szerinti áttekintésekben a „bajnokok” (*safeguarding champions*) neveit.) A gyermekvédelmi tanácsadók számára fontos azt is figyelembe venni, hogy a közép- és kelet-európai országokban a gyermekvédelem **legalább annyira politikai és diplomáciai, mint szakmai kérdés**, ezért elengedhetetlen a helyi viszonyok ismerete.

A fejezet végén meg kell említeni a katolikus egyház múltbéli szerepének történelmi perspektíváját – különösen a **kommunizmus időszaka** alatt betöltött szerepét, ez ugyanis a tapasztalatok szerint befolyásolja a gyermekvédelemmel kapcsolatos egyházi gondolkodást, és meghatározó lehet abban, hogyan áll hozzá az egyház a kérdéshez, és milyen gyakorlatokat alakít ki. A katolikus egyház sok helyen a kommunizmussal szembeni bátyát jelentette, és jelentős elnyomást szenvedett el, papokat és híveket kényszerített földalatti tevékenységre. Így a kommunista rezsim bukásakor az egyházat és papságát sok esetben az ellenállás hőseinek és a reménytelen demokratikus nemzetállam szimbólumának tekintették.

A kommunizmus idején gyermekbántalmazással kapcsolatos hamis vádakot gyakran használtak az egyház hitelességének rombolására és társadalmi támogatottságának gyengítésére, ezért az ilyen vádakot a társadalom egy része – és egyházi emberek is – gyakran cinikus trükknek tekintették csupán, ami valójában az egyház megtámadására tett kísérlet, és amiért az egyház nem vonható felelősségre. Ez a meggyőződés mind a mai napig hatással van arra, hogyan viszonyulnak a katolikus egyház egyes képviselői (és a hívek) a gyermekbántalmazási esetekhez. Ahhoz, hogy az egyházzal való közös munka a gyermekvédelem terén is elkezdődhessen, minden félnek meg kell értenie, hogy ez nem politikai játszma.

A kommunista rezsim alatt a katolikus egyházat és az egyházi intézményeket általában egy-egy személy képviselte a szélesebb, országos nyilvánosság felé. A struktúrák merevebbek voltak, és a kutató országok többségében egy személy akár évtizedekig képviselhetett egy teljes szektort vagy szervezetet (mivel az üldöztetés veszélye miatt kevesen vállalták fel vallási szerepüket). Az állandóság egyszerre volt érték és korlát. Amikor pedig a 2000-es években napvilágra kerültek az egyházi intézményekben történt (gyakran hosszú ideig tartó) visszaélések és bántalmazások, a vezetők felelőssége egyértelműen felismerhetővé vált. Az egyház azonban nem minden országban kezelte ezt megfelelően.

A katolikus egyház gyermekvédelmi felelősségvállalása kapcsán általánosan ismert jellemzők mellett, mint például a szigorú hierarchia, a szabályok és azok végrehajtása közötti szakadék, vagy a lassan változó intézményi keretek, fontos kiemelni a közép- és kelet-európai régió kommunista múltjának hatását a gyermekvédelmi kérdésre, valamint ennek a múltfeldolgozásnak a hiányát.

A kutatással érintett országok összehasonlító elemzése

A kutatás egyik alapvetése az volt, hogy a gyermekvédelem olyan problémával foglalkozik, amely a társadalmi és intézményi működés alapvető jellemzőivel is kapcsolatos (lásd 1. táblázat). Így, **ha társadalmi szinten az alapvető struktúrák, ismeretek és attitűdök hiányosságokat, problémákat mutatnak, akkor nehéz stabil és működőképes gyermekvédelmi rendszert létrehozni intézményi szinten is.** Az alábbi táblázatban ezért áttekintő jelleggel azokat a gyermekvédelmi szempontjából releváns mutatókat foglaltuk össze, amelyeket az interjúalanyok kihangsúlyoztak, vagy amelyekre vonatkozóan tudományos konszenzus van, hogy befolyásolhatják a bántalmazással és a prevencióval kapcsolatos erőfeszítéseket.

1. táblázat: A vizsgált országok összehasonlító elemzése

Vizsgált ország (népesség)	EU- tagság, valamint Demokrácia Index (a 2022. évi rangsor szerint)	Magukat katolikusnak vallók aránya a társadalomban	Média bizalmi Index (a felnőtt népesség média iránt érzett bizalmának arányszáma)	Közüntézménye kbe vetett bizalom indexe (Rangsor 0 - alacsony bizalom és 10-magas bizalom skálán)	Társadalmi érzékenység az erőszak és a gyermekbántalmazás kérdésében
Ausztria (népesség: 8.9M)	EU-tag 1995 óta; Index: 20 (teljes demokrácia)	55.2%	38%	7.2	A testi fenytítés tiltott; Az iskolák számára szövetségi szinten kötelező, hogy legyen intézményi gyermekvédelmi útmutatójuk (<i>safeguarding policy</i>); néhány régióban az óvodák számára is kötelező, hogy legyen ilyen intézményi szabályozásuk; 11-15 éves gyerekek körében a zaklatás elterjedtsége: 39% a fiúk 33% a lányok esetében.
Bosznia-Hercegovina (népesség: 3.4M)	EU-tagjelölt 2022 óta; Index: 97 (hibrid rezsim)	15%	n.a.	n.a.	A testi fenytítés nem tiltott teljes körben; Az intézményi gyermekvédelem (<i>safeguarding</i>) nem kötelező;

					Erőszakos fenytés előfordulási gyakorisága az 1-14 éves korosztályban: 60% a fiúk körében, 50% a lányoknál.
Horvátország (népesség: 4M)	EU-tag 2013 óta; Index: 59 (tökéletlen demokrácia)	79%	34%	n.a.	A gyerekek testi fenytése tiltott; Az intézményi gyermekvédelem (<i>safeguarding</i>) nem kötelező; Zaklatás előfordulási gyakorisága a 11-15 évesek körében: 18% a fiúknál, 17% a lányoknál
Csehország (népesség: 10.5M)	EU-tag 2004 óta; Index: 25 (tökéletlen demokrácia)	9.3%	30%	4.9	A gyerekek testi fenytése nem tiltott teljes körben (a családban megengedett); Az intézményi gyermekvédelem (<i>safeguarding</i>) nem kötelező; Zaklatás előfordulási gyakorisága a 11-15 évesek körében: 19% a fiúknál, 17% a lányoknál
Magyarország (népesség: 9.5 M)	EU-tag 2004 óta; Index: 56 (tökéletlen demokrácia)	29.2%	25%	5.7	A gyerekek testi fenytése tiltott; Az intézményi gyermekvédelem (<i>safeguarding</i>) nem kötelező; Az 1-14 éves korosztály 48%-a tapasztalt erőszakot a megkérdezésüket megelőző 30 napban.
Lengyelország (népesség: 37.8M)	EU-tag 2004 óta; Index: 46 (tökéletlen demokrácia)	71.3%	42%	5.2	A gyerekek testi fenytése tiltott; Az intézményi szintű gyermekvédelem belső szabályzatának kialakítása kötelező (2024. február 14. óta); A 11-15 éves korosztályban a zaklatás előfordulási gyakorisága: 32% a fiúknál, 29% a lányoknál

Szlovákia (népesség: 5.4M)	EU-tag 2004 óta; Index: 43 (tökéletlen demokrácia)	59.8%	27%	4.4	A gyerekek testi fenytése megengedett a családban; Az intézményi gyermekvédelem (<i>safeguarding</i>) nem kötelező; A 11-15 éves korosztályban a zaklatás áldozatává válás gyakorisága: 29% a fiúknál, 25% a lányoknál
Ukrajna (népesség: 33M)	nem EU-tag; Index: 87 (hibrid rendszer)	Ukrajnai Görög Katolikusok: 2,3%	n.a.	n.a.	A gyerekek testi fenytése tiltott; Az intézményi gyermekvédelem (<i>safeguarding</i>) nem kötelező; A 1-14 éves korosztályban az erőszak áldozatává válásának aránya: 68% a fiúk körében, 55% a lányoknál; A kutatás idején az ország háborúban állt.

A gyermekvédelem aktuális helyzete a vizsgált országokban ellentmondásosnak volt mondható. A kutatás idején Lengyelország rendelkezett a legkifinomultabb gyermekvédelmi struktúrával mind állami, mind egyházi szinten, és Ausztria éppen reformokat hajtott végre. A demokratikus intézmények, a jogállamiság és a bizalmi mutatók szempontjából a vizsgált országok közül Ausztria van a legkedvezőbb helyzetben, ez azonban nem feltétlenül teszi könnyebbé az intézményi szintű gyermekvédelmi eljárások és struktúrák fejlesztését, mivel a társadalmi elvárások is magasak. Ausztria a vizsgált nyolc ország közül a gyermekvédelem terén modellországnak tekinthető.

Kiemelendő, hogy az összehasonlításban Lengyelország rendelkezett a legmagasabb bizalmi mutatóval a médiával kapcsolatban, és az oknyomozó újságírás, valamint a gyermekbántalmazási esetek nyilvánosság elé tárása az elmúlt években ott volt a legjelentősebb.

Csehországban, Bosznia-Hercegovinában és Ukrajnában a katolikus vallás kisebb szerepet játszik a társadalomban, és a gyermekvédelem terén tett erőfeszítéseik kevésbé láthatóak. Horvátországban és Magyarországon a katolikus egyház jelentős támogatottsággal bír, és politikai szerepe is meghatározó. Ugyanakkor a gyermekvédelem témája továbbra is számos kérdést vet fel, ami a világi és egyházi nyilvánosság számára megválaszolatlan maradt. (Részletesebb információért lásd az egyes országokkal foglalkozó áttekintést).

Fontos hangsúlyozni, hogy a kutatási időszak alatt Ukrajna háborúban állt, ami miatt a gyermekvédelemmel kapcsolatos kérdéseket az aktuális események sürgetőbb problémái háttérbe szorították.

Általános megállapítás volt minden kutatásban részt vevő szakember részéről, hogy intézményi gyermekvédelmi útmutató (*safeguarding policy*) fejlesztése és elfogadása ma már alapvető követelmény a pályázatoknál, és a támogatások elnyerésének egyik feltétele. Ez (legalábbis formálisan) motivációt jelent sok szervezet számára, hogy ilyen dokumentumot dolgozzon ki. A legtöbb esetben azonban ez az irányelv/útmutató (*policy*) formális marad, mert megfelelő végrehajtásához, gyakorlatba való átültetéséhez további erőfeszítésekre lenne szükség.

Betekintés a katolikus egyház gyermekvédelmi nézeteibe és gyakorlatába

A gyermekkor sajátosságai és a gyermekvédelem teológiája még mindig nem része a kelet–középeurópai régióban a papi szemináriumi tananyagoknak. A papság csak nem-formális oktatás keretében (képzéseken, tanfolyamokon és projektalapú oktatási kezdeményezéseken) vagy tanórán kívüli tevékenységeken keresztül szerezhet ismereteket ezekről a kérdésekről.

A jelenlegi jogszabályok és intézményi keretek alapján a katolikus egyház gyermekvédelmi helyzetét a következőképpen foglalhatjuk össze⁷ (a nem egyházi berkekből érkező gyermekvédelmi tanácsadók számára):

- 1) **A jelenlegi (2024. április) kánonjogi szabályozás az alábbi gyermekvédelmi szabálysértésekre utal**, amikor azokat papok (püspökök, papok vagy diakónusok), vagy a megszentelt élet intézményeinek⁸ és az apostoli élet társaságainak tagjai (szerzetes testvérek vagy nővérek)⁹, valamint az ilyen bűncselekmények eltussolása¹⁰ esetén püspök vagy egy vallási rend legfőbb elöljárója követi el¹¹: szexuális visszaélés kiskorúak (18 év alatti személyek) és felnőttek ellen¹², amikor erőszak, fenyegetés vagy hatalommal való visszaélés útján követik el; gyermekpornográf anyagok előállítás, bemutatása, birtoklása

⁷ 2023-ban a pápa a “Vocare Peccatores” apostoli levéllel (nem érhető el angol nyelven) frissítette a Keleti Egyházak Kánonjogi Kódexének bántalmazásokkal, visszaélésekkel foglalkozó rendelkezéseit. A módosítás célja, hogy orvosolja a korábbi szabályozás büntetőszankciókkal kapcsolatos korlátait. [Forrás: https://www.vatican.va/content/francesco/la/motu_proprio/documents/20230320-motu-proprio-vocare-peccatores.html] A Szent Pál Egyetem webinariumot biztosít, amelyben részletesen bemutatják az új szabályozásokat, elérhető itt: https://ustpaul.ca/en/the-revised-penal-law-of-the-eastern-catholic-churches-an-overview_7786_17.html

⁸ A megszentelt élet intézményeit az Egyházi Törvénykönyv I. könyvének III. része szabályozza. Forrás: https://www.vatican.va/archive/cod-icris-canonici/cic_index_en.html

⁹ A kánonjog említést tesz az egyházban hivatalt vagy feladatot ellátó laikusokról is.

¹⁰ Érdemes megemlíteni, hogy a Kódex nem „szexuális visszaélésként” hivatkozik a bűncselekményre, hanem „a Tízparancsolat hatodik parancsa elleni vétségként”. Pontosításként a kánonjog ezt a vétséget kiskorúakkal, azokkal szemben, akik rendszeresen nem képesek az értelem tökéletes használatára (akiket a törvény a kiskorúakkal egyenértékűnek tekint), valamint sérülékeny felnőttekkel szemben ismeri el (akiket a törvény azonos védelemben részesít).

¹¹ Forrás:

https://www.vatican.va/content/francesco/en/apost_constitutions/documents/20220319-costituzione-ap-praedica-te-evangelium.html

¹² 2001. április 30. előtt kiskorúnak a 16 éven aluliakat tekintette a norma.

vagy terjesztése; kiskorú vagy sérülékeny felnőtt személy¹³ beszerzése vagy rábeszélése pornográf cselekményekben való részvételre.¹⁴

2) A katolikus egyházban gyermekvédelmi szabálysértések esetén az alábbi bejelentési követelmények¹⁵ és szabályozások érvényesek:

- Még akkor is, ha a jelentés nem tartalmaz konkrét részleteket (nevek, dátumok, időpontok stb.), vagy homályos, vagy tisztázatlan, megfelelően kell értékelni, és minden észszerűen lehetséges figyelmet meg kell adni neki (a "*Vademecum on Certain Points of Procedure in Treating Cases of Sexual Abuse of Minors Committed by Clerics*" alapján, továbbiakban csak *Vademecum*);¹⁶
- Világi személyek, papok és a katolikus egyház joghatósága alá tartozó, világi emberek által vezetett szervezetek vezetői kötelesek minden papi szexuális visszaélési esetet (még a gyanút is) jelenteni az illetékes egyházi hatóságoknak;¹⁷
- A "*Vos estis lux mundi*"¹⁸ hangsúlyozza, hogy „ezek a normák nem érintik az állami törvények által meghatározott jogokat és kötelezettségeket, különösen a megfelelő polgári hatóságoknak szóló jelentési kötelezettségeket.”¹⁹

Ez azt jelenti, hogy minden esetet be kell jelenteni az egyházi hatóságoknak, de hogy ezeket világi hatóságoknak is jelenteni kell-e, az attól függ, hogy az adott állam hogyan szabályozza a gyermekvédelmi jelentéseket, és a bűncselekmények bejelentésére vonatkozó kötelezettségeket.²⁰

¹³ „Bármely személy, aki olyan betegség, testi vagy szellemi fogyatékoság, illetve személyi szabadságától való megfosztás állapotában van, amely ténylegesen, akár alkalmanként is, korlátozza a bűncselekmény megértésére, akaratára vagy egyéb módon történő ellenállásra való képességét” (vö. art. 1 § 2, b VELM); Art. 1, §2, b) pont.
Forrás:

https://www.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/documents/20230325-motu-proprio-vos-estis-lux-mundi-aggiornato.html

¹⁴ „Kinek kell jelentést tennie? Minden klérushoz tartozó személynek és szerzetesnek kötelessége jelenteni, ha tudomást szerez szexuális visszaélésről vagy annak eltussolásáról, illetve ha megalapozott oka van azt hinni, hogy ilyen eset történt. Ezen felül a VELM minden laikust is arra ösztönöz, hogy jelentsék a papi szexuális visszaéléseket és azok eltussolását az érsekségnek. A VELM nem szünteti meg a laikus vagy szerzetesi személyzet kötelezettségét, hogy állami törvények, valamint az érsekségi szabályzat és protokollok szerint jelentést tegyenek.” Forrás:

<https://www.sydneycatholic.org/casys/wp-content/uploads/2023/09/Fact-Sheet-Vos-Estis-Lux-Mundi.pdf>

¹⁵ A „jelentéstételt” általában „notitia de delicto”-nak nevezik (vö. CIC 1717. kánon § 1; CCEO 1468. kánon § 1; SST 10. cikk; VELM 3. cikk), és esetenként „notitia criminis”-ként is említik. A jelentéstétel meghatározás szerint bármilyen információt jelent egy lehetséges bűncselekményről, amely bármilyen módon eljut az ordinárius vagy az egyházi előljáró tudomására. Nem szükséges, hogy hivatalos panasz legyen.

¹⁶ Forrás:

https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/ddf/rc_ddf_doc_20220605_vademecum-casi-abuso-2.0_en.html

¹⁷ Ennek rendjét minden ország maga alakítja ki.

¹⁸ Forrás:

https://www.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/documents/20230325-motu-proprio-vos-estis-lux-mundi-aggiornato.html

¹⁹ Lásd:

https://www.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/documents/20230325-motu-proprio-vos-estis-lux-mundi-aggiornato.html

²⁰ A *Vademecum* 48 két alapelvet nevez meg: „a) az állam törvényeinek tiszteletben tartása (vö. VELM 19. cikk); és b) az állítólagos sértett kívánságának tiszteletben tartása, feltéve, hogy ez nem ellentétes a polgári joggal.”.

Az FRA (*Fundamental Rights Agency* - Alapjogi Ügynökség)²¹ és az Európa Tanács²² által készített európai áttekintések szerint a gyermekbántalmazás, az elhanyagolás és az erőszak eseteinek bejelentési kötelezettsége minden szakemberre vonatkozik Horvátországban, Csehországban, Magyarországon és Lengyelországban; Ausztriában, Szlovákiában és Ukrajnában a meglévő kötelezettségek bizonyos szakmai csoportokat érintenek, mint például a szociális munkásokat, egészségügyi dolgozókat vagy tanárokat.

- Azt, aki szexuális visszaélést vagy annak eltussolását jelenti be, nem érheti "hátrány, megtorlás vagy diszkrimináció" a jelentéstétel miatt.
- A bejelentő és az áldozat(ok) nem kötelezhetők arra, hogy hallgassanak a bántalmazással kapcsolatos tényekről. A "*Vos estis lux mundi*"²³ továbbá előírja, hogy az áldozatokat és családjukat méltósággal és tisztelettel kell kezelni, meg kell őket hallgatni, támogatást kell nyújtani számukra, valamint megfelelő lelki, orvosi és pszichológiai segítséget kell kínálni. Ugyanakkor az ártatlanság véelme megilleti a vádlottat, aki lehetőséget kap arra, hogy megvédje magát, és jogi tanácsadást kapjon.

3) A kánonjog szerinti eljárás menete:

- Minden észszerű gyanún alapuló jelzést **előzetes vizsgálat**nak kell követnie.²⁴ Ha a gyanú megalapozatlannak bizonyul, nincs szükség a teljes eljárás lefolytatására, de ilyenkor is gondoskodni kell a dokumentáció megőrzéséről, és abban a döntés okait írásban rögzíteni kell.²⁵
- A kánonjog szerint az előzetes vizsgálatért az az egyházi előljáró felel²⁶, aki a jelzést kapta, vagy egy olyan megfelelő személy, akit ő választ ki.²⁷
- A kánonjog szerinti előzetes vizsgálatot bármely világi hatóság által végzett vizsgálattól függetlenül kell lefolytatni, az egyes államok polgári törvényeinek tiszteletben tartásával.
- A "*Vademecum casi abuso*" szerint, még olyan esetekben is, ahol nincs kifejezett jogi kötelezettség, az egyházi hatóságoknak jelezniük kell az esetet az illetékes állami szerveknek (hatóságoknak), ha ezt szükségesnek tartják az érintett személy vagy más kiskorúak további bűncselekményektől való védelme érdekében.
- A vizsgálati folyamat során az egyházi előljáró dönti el, hogy mikor és hogyan tájékoztatja a megvádolt személyt.

²¹ Forrás: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S019074092032171X>;
<https://fra.europa.eu/en/content/provisions-professionals-legal-obligation-report-cases-child-abuse-neglect-and-violence>

²² Forrás: <https://rm.coe.int/vac-reporting-mechanisms/1680a5c2c3>

²³ Vademecum 55 szintén tartalmazza ezt az előírást.

²⁴ Forrás: Source: Payyappilly, S.: Preliminary investigation and the application of CCEO c. 1473 (cic c. 1722): A reflection in the light of Vademecum (2020). in: *Iustitia* Vol. 12, No. 1 (June 2021) Page: 21-42

²⁵ Az ordináriusnak vagy az előljárónak mindkét esetben közölnie kell a *notitia delicto*-t a DDF-fel (Hittani Dikasztérium) -Vademecum 19.

²⁶ Megbízhat egy megfelelő személyt, aki elvégzi a vizsgálatot és jelentést tesz neki. Ez a személy lehet egy pap, egyházi személy vagy egy laikus (férfi vagy nő). A személynek nem kell katolikusnak lennie.

²⁷ 1717 CIC and canon 1468 CCEO

Itt kell megjegyezni, hogy a jelenlegi rendszerrel szemben a legnagyobb kritika²⁸ az, hogy továbbra is a püspökök felelősek a kollégáik ellen felhozott vádak kivizsgálásáért.²⁹

4) Következmények

- Az egyházi előjáró az előzetes vizsgálat kezdetétől jogosult a kánonjogban felsorolt **megelőző óvintézkedéseket**³⁰ alkalmazni. Ez zárt lista – csak a felsorolt lehetőségek közül választható egy vagy több intézkedés. Az intézkedéseket vissza kell vonni, ha az alkalmazásuk oka megszűnik, és kötelező megszüntetni őket a büntetőeljárás végén. Az intézkedések módosíthatók is (enyhíthetők vagy szigoríthatók), ha a körülmények megkövetelik.
- A *“Vademecum casi abuso”* kifejezetten kimondja, hogy **kerülendő az a döntés, hogy a vádlott egyházi személyt csupán áthelyezik hivatalából** egy másik régióba vagy szerzetesi házba, azzal a szándékkal, hogy így megfelelő megoldás születik a feltételezett bűncselekményre vagy áldozatokra vonatkozóan. (Ez egyértelműen a korábban erősen kritizált egyházi gyakorlatra utal, amikor a visszaéléssel gyanúsított papokat áthelyezték.)
- Az előzetes vizsgálat után a *DDF* (Hittani Dikasztérium) többféleképpen dönthet:
 - archiválhatja az ügyet (ha nincs szükség további intézkedésre);
 - alaposabb előzetes vizsgálatot kérhet;
 - nem büntető jellegű fegyelmi intézkedéseket szabhat ki;
 - büntető intézkedéseket, penitenciákat, figyelmeztetéseket vagy megrovásokat szabhat ki;
 - büntetőeljárást kezdeményezhet;
 - egyéb, a pásztori szolgálattal összefüggő megoldásokat is kereshet.
- A büntetőeljárást lezáró döntés – akár bíróság, akár bíróságon kívül szerv hozza meg – háromféle lehet:
 - **Elítélés** (*“constat”*), ha erkölcsi bizonyossággal megállapítják a vádlott bűnösségét az elkövetett bűncselekmény tekintetében. Ebben az esetben a döntésnek konkrétan meg kell jelölnie a kiszabott vagy kihirdetett kánonjogon alapuló büntetés típusát.
 - **Felmentés** (*“constat de non”*), ha erkölcsi bizonyossággal megállapítják a vádlott ártatlanságát, mivel nem történt bűncselekmény, a vádlott nem követte el az adott bűncselekményt, a cselekmény nem minősül bűncselekménynek a törvény szerint, vagy a cselekményt nem büntethető személy követte el.
 - **Elutasítás** (*“non constat”*), ha nem sikerült erkölcsi bizonyosságot szerezni a vádlott bűnösségére vonatkozóan, a bizonyítékok hiánya, elégtelen volta vagy ellentmondásossága miatt, vagy ha nem lehet bizonyítani, hogy bűncselekmény történt, hogy a vádlott követte el a bűncselekményt, vagy hogy a bűncselekményt egy nem büntethető személy követte el.

²⁸ Lásd:

<https://www.reuters.com/world/europe/pope-extends-sexual-abuse-law-include-lay-leaders-2023-03-25>

²⁹ 2021-ben a pápa módosította a vatikáni igazságszolgáltatási szervek hatáskörét, hogy a pápa előzetes beleegyezésével a vatikáni büntetőbíróság bírái ítélkezdhessenek bíborosok és püspökök felett. 2024 márciusában Ferenc pápa megbízta a Québeci Legfelsőbb Bíróság egyik bíráját, hogy vizsgálja ki a Québeci Főegyházmegye Lacroix bíborosa ellen felhozott vádakot.

³⁰ Ilyen például a papi hivatás nyilvános gyakorlásától való eltiltás.

Egyrészt nyilvánvaló, hogy a kánonjog jelentősen megváltozott a gyermekvédelem terén, és a jogi környezet ma sokkal jobb mind megelőzési (prevenciós), mind a megtörtént esetekre adott lehetséges válaszleépések terén, mint húsz évvel ezelőtt. Másrészt a kutatásban részt vevő szakértők világossá tették, hogy ezeknek **a kánonjogi normáknak a végrehajtása országonként (néha plébániánként is) eltér**, akárcsak a papság tudása, hozzáállása és megértése ezekkel a szabályokkal kapcsolatban.³¹

A katolikus egyház másik sajátossága, hogy hiányzik az átfogó megközelítés a bántalmazások és az azokkal előidézett trauma kapcsán. A legfontosabb elvek és dokumentumok **elsősorban a szexuális visszaéléseket hangsúlyozzák**, azonban a gyermekvédelmet átfogóan kell kezelni (figyelemmel a fizikai, az érzelmi, a szexuális vagy a spirituális bántalmazás, elhanyagolás kockázatára, az általuk okozott komplex traumára is). A kánonjog szerint (IV. könyv, II. rész, VI. cím)³² az emberi méltóság elleni bűncselekmények a bántalmazás valamennyi formáját magukban foglalják, de részletes magyarázatok, irányelvek és útmutatók nélkül a katolikus egyházban dolgozó munkatársak számára nem könnyű megérteni a trauma (és a bántalmazás) összetett természetét.

³¹ Ez a szakadék a jogszabályok és a gyakorlat között a világi gyermekvédelemben és igazságszolgáltatásban is gyakori jelenség.

³² Forrás:

[https://www.vatican.va/archive/cod-iuris-canonici/eng/documents/cic_lib6-cann1364-1399_en.html#PARTICULAR OFFENCES AND THE PENALTIES ESTABLISHED FOR THEM](https://www.vatican.va/archive/cod-iuris-canonici/eng/documents/cic_lib6-cann1364-1399_en.html#PARTICULAR_OFFENCES_AND_THE_PENALTIES_ESTABLISHED_FOR_THEM); További releváns forrás: Charles Scicluna and Myriam Wijlens (eds.), *Rights of Alleged Victims in Penal Proceedings Provisions in Canon Law and the Criminal Law of Different Legal Systems*, (Nomos 2023)
<https://www.nomos-shop.de/en/nomos/title/rights-of-alleged-victims-in-penal-proceedings-id-111374/>

Az egyes országok áttekintése

Ausztria

Jogszabály vonatkozik intézményi szintű gyermekvédelmi irányelv/útmutató kidolgozására (<i>safeguarding policy</i>)	Részlegesen teljesül (az oktatási szektorban)
A katolikus egyháznak van gyermekvédelmi útmutatója / emberiméltóság-védelmi irányelve	Igen
A katolikus egyháznak van saját gyermekvédelmi jelzőrendszere	Igen
A katolikus egyház nyilvánossá tette a gyermekvédelemmel kapcsolatos tevékenységeit, eredményeit (országjelentés, statisztika, éves beszámolók stb.), és vannak vonatkozó tudományos, szakmai publikációk	Részlegesen teljesül
A katolikus egyházon belüli gyermekvédelmi esetek és eljárások adatai, statisztikái nyilvánosan elérhetőek	Igen
A klérus tagjai számára elérhető gyermekvédelmi képzés	Igen (projektalapon és egyéni érdeklődés esetén)

Történeti áttekintés a katolikus egyház gyermekvédelmi intézkedéseivel kapcsolatban

Ausztria először 1995-ben szembesült az egyházon belüli, papi visszaélések problémájával, amikor *Hans Hermann Groër* bíborost szexuális visszaélésekkel vádolták meg. Az 2010-es években újabb botrány robbant ki olyan múltbeli visszaélések kapcsán, amiket a katolikus egyházon belül vagy egyházi intézményekben (például bentlakásos iskolákban) követtek el, és amiknek közszereplők (például írók) is érintettjei voltak.³³ Kutatások bizonyították, hogy a bentlakásos iskolák voltak a kiskorúak bántalmazásának fő területei.

A statisztikák szerint Ausztriában az összes feltárt, papok által elkövetett szexuális visszaélés esetek 60 százaléka a 1940 és 1969 közötti időszakban történt. A 1970 és 1979 közötti években követték el az esetek 27 százalékát. 2000 után töredékére (0,9 százalék) esett vissza az esetek száma.³⁴ 2004-ben az egyházi vezetők publikus nyilatkozatban vállalták fel, hogy számos hívő elhagyta a katolikus egyházat a botrányok következtében, és ez az "elvándorlási" trend később is folytatódott. Összességében a náci hatalomátvételt követően a legtöbb katolikus ekkor szakította meg hivatalosan a kapcsolatát az egyházzal. Önmagában a 2010. évben 95 960 személy hagyta el az egyházat³⁵ (lásd 1. táblázat).

2010-ben az Osztrák Püspöki Konferencia döntést hozott egy gyermekvédelmi keretrendszeréről, amely intézkedéseket, szabályozásokat és útmutatást kínált "*Az igazság szabaddá tesz*" címmel. Ezt a döntést meghozták az ausztriai férfi szerzetesrendek elöljárói és a női szerzetesrendek

³³ Forrás: Sexual Abuse of Children by Members of the Roman Catholic Church in the Republic of Austria (2004) https://kinderschutzzentrum.wien/wp-content/uploads/2022/04/KSZ_Schattenbericht.pdf

³⁴ *ibid.*

³⁵ Néhány forrás vitatja ezt az állítást, és az egyházi adófizetési kötelezettségben látják a fő okát annak, hogy annyian elhagyták az egyházat. Forrás: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/jssr.12361>

előjárói szövetségének vezetői is saját plenáris üléseiken.³⁶ Az Osztrák Püspöki Konferencia által létrehozott gyermekvédelmi keretrendszert ezt követően felülvizsgálták, majd a Vatikáni Hittani Kongregáció is jóváhagyta, és így 2016 óta érvényben van.³⁷

A kutatásban vizsgált országok közül Ausztria egyedülálló abban, hogy a katolikus egyházon belüli szexuális visszaélésekről szóló első **médiában megjelent tudósítások** óta az ilyen ügyek nemcsak a társadalmat foglalkoztatták, hanem a papság tagjai is kifejezték **szolidaritásukat** az áldozatok felé és felelősségvállalásukat azért, ami történt. Feltételezhetően ez az egyik oka annak, hogy Ausztria volt az egyik a közül a négy ország közül, amiket példaként említettek a Vatikánban 2019-ben tartott *Kiskorúak Védelme az Egyházban* című találkozón azzal kapcsolatban, hogyan kell az intézményekben elkövetett bántalmazási eseteket és visszaéléseket kezelni.

Gyermekvédelmi intézkedések az osztrák katolikus egyházban

Az Osztrák Püspöki Konferencia szerint a legfontosabb megelőző intézkedések a következők:

- **Tudatosság** növelése a hatalom, az erőszak és a szexuális visszaélések felelős kezelésében.
- **Zéró tolerancia** a gyerekekkel szembeni erőszak valamennyi formájával szemben.
- A gyanús esetek **következetes kezelése**.
- Az egyházi alkalmazottak szakmai **képzése** arra összpontosít, hogy figyelmesen és tisztelettel bánjanak a rájuk bízott gyermekekkel, fiatalokkal és más védett személyekkel.
- Információ, tanácsadás és a **tudatosság** növelése minden egyházi alkalmazott számára, hogy azonnal észrevegyék az erőszakkal, bántalmazással vagy hatalommal való visszaéléssel kapcsolatos határok megsértését a környezetükben, és helyesen reagáljanak az ilyen helyzetekre.
- Ellenőrző listák és **szabályzatok** összeállítása azok számára, akik fiatalokkal dolgoznak (hogyan lehet a közös munka biztonságos).
- **Együttműködés** egyházon kívüli intézményekkel és szakemberekkel.

Az írott útmutatókban és szabályzatokban foglaltakkal szemben a szakértők a kutatási interjúk során leggyakrabban azt a problémát emelték ki, hogy ha az áldozat nem járul hozzá, hogy az eljárásban a nyilatkozatát is felhasználják, akkor semmilyen gyermekvédelmi intézkedésre nem kerül sor. Ez a probléma a hivatalos állami eljárásokban nem jelent eljárási akadályt, mivel ismeretlen elkövető ellen is lehet eljárást indítani, és a bejelentést (feljelentést) nem csak a sértett teheti meg. Az osztrák szakemberekkel készített interjúk megerősítették, hogy olyan egyházi gyakorlat kialakítására van szükség, ahol gyanú esetén a helyi gyermekvédelmi szakemberek prevenciós intézkedéseket tehetnek a feltárás és az ismételt áldozattá válás megelőzése érdekében. Ez a gyakorlat – a nyilvánvaló áldozatvédelmi szempontok mellett – segítene

³⁶ „Az osztrák püspökök jóváhagyták ezeket a szabályzatokat, és kötelező érvényűnek nyilvánították azokat az osztrák katolikus egyház számára, valamint felkérték a férfi szerzetesrendek vezetőinek konferenciáját és az osztrák női szerzetesrendek szövetségét, hogy fogadják el maguk számára a szabályzatokat.” Az igazság szabadabbá tesz. 3. o. https://www.katholisch.at/dl/spMpJmoJKkNJqx4KJKJmMJKKKO/Rahmenordnung_ENG_final_1_pdf

³⁷ Megismerhető: <https://www.ombudstellen.at/rahmenordnung> (last opened 2 December 2023) Fordítások elérhetőek angol, francia, spanyol, lengyel, horvát, bosnyák és szerb nyelven is, annak érdekében, hogy a rendelkezéseket az Ausztriában élő más nyelvet beszélő katolikus közösségek is könnyen megismerhessék.

biztosítani azt is, hogy a rendszer megfelelő válaszokat adjon a megalapozott és megalapozatlan jelentésekre egyaránt. Így a rendszer működése – amely jelenleg a „*Hazudott-e valaki?*” kérdésre összpontosít a „*Mi történt?*” helyett – javulna. A rendszerszintű működésnek ez a problémája nem csak Ausztriában jellemző.

Az interjúalanyok meglátásai alapján a **forráshiány** is szakadékokat teremt az írásos normák és szabályozások, valamint azok végrehajtása között. Egyes egyházmegyék pénzügyi lehetőségei (pontosabban azok hiánya) akadályozza a gyermekvédelmi intézkedések megfelelő végrehajtását.

A visszaélési, **bántalmazási esetek bejelentésének jelenlegi folyamata** több szakaszból áll:

1. Az áldozat egy **ombudsmani** irodához fordulhat (ezeket 2011-ben alapították). Az áldozat választhatja ki, melyik irodához fordul, de a gyakorlat azt mutatja, hogy általában a lakóhelyhez legközelebbit választják.
2. Az **egyházmegyei bizottság** (amelyet 2013-ban alapítottak) ellenőrzi a vádak, nyilatkozatokot kér az érintettől vagy az intézménytől, és javaslatot tesz a megfelelő lépések megtételére. Az egységes egyházi szabályozások ellenére az egyes egyházmegyék között végrehajtási eltérések vannak.
3. A Független Áldozatvédelmi Bizottság dönt a **pénzügyi támogatásról**, illetve arról, hogy az érintett terápiás kísérése elindulhat-e.
4. Az **Áldozatvédelmi Alapítvány** kötelezettséget vállal a Független Áldozatvédelmi Bizottság (UOK) döntésének végrehajtására.

2010 és 2019 között a Független Áldozatvédelmi Bizottság 2 140 ügyet döntött el, amelyek közül 166 esetben nem kapott az érintett sem pénzügyi, sem terápiás támogatást. 2019-ig összesen 27,3 millió eurót ítélték oda az áldozatoknak, 21,7 millió eurót pénzügyi támogatásként és 5,5 millió eurót terápiára (ebből eddig 2 millió eurót fizettek ki terápiás szolgáltatások ellenértékéért).³⁸

2019-ig az osztrák katolikus egyház Áldozatvédelmi Alapítványa összesen 5 080 bejelentett esetet rögzített. Az esetek 32%-a szexuális visszaélés volt, a többi fizikai erőszakkal kapcsolatos. Az Áldozatvédelmi Alapítvány által végzett értékelés azt mutatja, hogy a bántalmazások nagy része az állam megbízásából működtetett egyházi gyermekotthonokban és javítóintézetekben történt. Ezeknek az otthonoknak és javítóintézeteknek a bezárása fontos lépés volt és jelentős szerepet játszott abban, hogy az abúzusok száma az 1980-as évek óta jelentősen csökkent Ausztriában.

³⁸ Forrás:

https://www.ombudsstellen.at/dl/mktMJmoJlNMJqx4KJKJKKlMkl/2019_02_12_The_Austrian_Church_s_measures_against_abuse_and_violence_Ma_nahmen_der_Katholischen_Kirche_in_Sterreich_gegen_Missbrauch_und_Gewalt_Engli

Következtetések és ajánlások az osztrák egyházi intézményekkel dolgozó gyermekvédelmi tanácsadók számára

A vizsgált országok közül Ausztriában különösen nagy hangsúly helyeződik a gyermekvédelmi intézkedések fontosságának megértésére, ugyanakkor az egyház még mindig morális válsággal néz szembe a hívek elvándorlása, elfordulása miatt. A bizalom helyreállítására tett egyházi erőfeszítések lehetőséget adnak a gyermekvédelem megerősítésére is. A gyermekvédelemre épülő **bizalomépítés** hozzájárulhat az egyház pozitív megítéléséhez, mivel szigorú gyermekvédelmi irányelvek és eljárások elfogadása révén az egyház elkötelezi magát mindenki biztonsága és jóléte (*wellbeing*) mellett. Ez egy fontos érv lehet a gyermekvédelmi tanácsadó munkája mellett.

A bizalomépítés érdekében erős részvételi mechanizmusokat javasolt alkalmazni a tanácsadóknak mind a gyermekvédelmi irányelv kidolgozásában, mind megvalósításában. Ehhez fontos, hogy a gyermekvédelmi irányelv kommunikációja érthető legyen a gyermekek és a családok számára, valamint hogy ezek elérhetőek legyenek online és offline platformokon is. A hívők bevonása növelheti azt a meggyőződést, hogy valódi változás következik be, ezért javasolt fórumok, konzultációk, közösségi események szervezése (akár deliberatív demokraciamodellek alkalmazásával) annak érdekében, hogy az egyházi alkalmazottak, a hívők és a tágabb közösség tagjai megismerhessék a gyermekvédelmi intézkedéseket. Ezeket a technikákat a tervezetek bemutatására, megvitatására, de a már elfogadott irányelvek és eljárások bevezetésére is ajánlott használni. A részvételiség (participáció) alapelvein alapuló bevezetése a gyermekvédelmi intézkedéseknek azt is jelenti, hogy folyamatként tekint az egyházmegye az átalakításokra, így nem egyszeri alkalmakról van szó, hanem a gyermekvédelmi kérdésekről zajló (gyakorlatilag folyamatos) konzultációkról.

A kutatás szerint Ausztriában **jelentős helyi és intézményi különbségek** vannak a gyermekvédelem terén. A gyermekvédelmi szakértők szerint szükség lenne több közös tanulási platformra, jobb kapcsolatokra a püspökségek között, nagyobb elkötelezettségre, hatékonyabb szabályozásra és az egyházi gyermekvédelmi erőfeszítések szélesebb körű megismertetésére. Ezeknek a szükségleteknek a felismerése javíthatja a gyermekvédelmi tanácsadók munkáját, mivel az együttműködés megkönnyíti a közös munkát. Az egyházi vezetők számára fontos, hogy elfogadják és alkalmazzák ezeket a felismeréseket, még akkor is, ha bizalomhiány miatt ez kihívást jelent. Az együttműködés felé tett első lépés lehet, hogy megnyílnak más püspökségek felé. A jelentés példákat és idézeteket tartalmaz Horvátország és Lengyelország jó gyakorlatairól, amelyek tanulságként szolgálhatnak.

Gyermekvédelmi bajnokok Ausztriában: Christoph Schönborn bíboros, Bécsi Érsekség (ombudsmani iroda), Linzi Püspökség (gyermekvédelmi képzés), Katolikus Ifjúsági Hálózat, ECPAT Ausztria (gyermekvédelmi képzések terén)

Bosznia-Hercegovina

Jogsabály vonatkozik intézményi szintű gyermekvédelmi irányelv/útmutató kidolgozására (<i>safeguarding policy</i>)	Nem teljesül
A katolikus egyháznak van gyermekvédelmi útmutatója (emberiméltóság-védelmi irányelve)	Nem teljesül
A katolikus egyháznak van saját gyermekvédelmi jelzőrendszere	Igen
A katolikus egyház nyilvánossá tette a gyermekvédelemmel kapcsolatos tevékenységeit, eredményeit (országjelentés, statisztika, éves beszámolók stb.), és vannak vonatkozó tudományos, szakmai publikációk	Részben teljesül
A katolikus egyházon belüli gyermekvédelmi esetek és eljárások adatai, statisztikai nyilvánosan elérhetőek	Nem teljesül
A klérus tagjai számára elérhető gyermekvédelmi képzés	Teljesül (projektalapon vagy egyéni érdeklődés szerint)

Áttekintés

Bosznia-Hercegovina lakosságának többsége ortodox és muszlim vallású, **a katolikusok vallási kisebbséget képeznek**. Csak néhány helyi szintű visszaélés és szabálytalanság került a nemzeti médiába. A globális események és az ortodox egyházon belüli visszaélések több nyilvánosságot kapnak.

A társadalomban **magasabb a tolerancia** az erőszakkal és a visszaélésekkel szemben, mint a többi vizsgált országban. Ennek egyik oka, hogy háborúval a közelmúltban érintett társadalomról van szó.³⁹ A második világháború és a jugoszláv háborúk során elkövetett emberiség elleni (gyakran etnikai és vallási alapú) bűncselekmények hatása még mindig érzékelhető a közösségekben.⁴⁰

A kutatási narratívákra vonatkozó elérhető források alapján a gyermekvédelem nem tekinthető társadalmilag vagy államilag priorizált kérdésnek, ezért a katolikus egyházon belüli kezdeményezések egyedülállónak tekinthetőek.

A gyermekvédelmi intézkedések általános társadalmi jellemzői kapcsán érdemes a Gyermekjogi Bizottság Bosznia-Hercegovináról készült Záró Észrevételeivel (*Concluding Observation*) kezdeni. A legutóbbi gyermekjogi jelentéstétel Bosznia-Hercegovináról 2021-ben zajlott a genfi Gyermekjogi Bizottság előtt, és akkor a Bizottság pozitívan értékelt „*a gyermekek bántalmazására és elhanyagolására, valamint a családon belüli erőszak kezelésére vonatkozó protokollok elfogadását országos és regionális szinteken, valamint az erőszak megelőzése érdekében tett tudatosságnövelő erőfeszítéseket*”.⁴¹ Ugyanakkor a Bizottság aggályait fejezte ki az alábbiak miatt:

³⁹ Forrás: <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/bosnia-and-herzegovina>

⁴⁰ Forrás: <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/193003.pdf>

⁴¹ Forrás: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/336/95/PDF/G1933695.pdf?OpenElement>

- “A családon belüli erőszakra vonatkozó **jogszabályok harmonizálása** igen hosszú folyamat.
- A **korlátozott finanszírozás** és a szociális jóléti központokban dolgozó, megfelelő képzettségű személyzet hiánya, akik képesek felismerni, jelenteni és kezelni a gyermekek elleni erőszakos eseteket;
- **Átfogó adatgyűjtési rendszer hiánya**, amely lehetővé tenné a gyermekek elleni erőszak, bántalmazás és elhanyagolás eseteinek értékelését és nyomon követését;
- A gyermekek elleni erőszak széles körű jelenléte, beleértve az iskolai és az online környezetben előforduló **kortársbántalmazást** is.”⁴²

A kutatás időpontjában Bosznia-Hercegovinában nem működött gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer, és **nem volt kötelező a bántalmazási esetek jelzése**. A jogi és eljárási eszközök hiánya is jelentős szerepet játszik abban, hogy az erőszakos esetek rejtve maradnak az országban.

Történeti áttekintés az egyházi gyermekvédelmi intézkedésekről

A boszniai gyermekvédelmi szakértőkkel készített kutatási interjúk szerint az elmúlt években jelentős lépések történtek a **tudatosság** növelése érdekében, elsősorban oktatási programok révén (szemináriumokat, képzéseket és konferenciákat tartottak, valamint kézikönyveket fejlesztettek ki).

A vallási szakértők hangsúlyozták, hogy a papság tisztában van a gyermekvédelmi szabályokkal és előírásokkal, míg a világi szakértők aggodalmukat fejezték ki az idősebb papok és az egyház azon tagjai miatt, akik „a régi jó módszerek” szerint dolgoznak.

Az interjúalanyok egyetértettek abban, hogy önmagában nem elegendő a tudatosság növelése és a boszniai katolikus egyház belső struktúráinak javítása. A társadalom, a közösség tagjai és a világi gyermekvédelmi szakértők akkor fognak hinni a változásban, ha konkrét lépéseket tapasztalnak a papság részéről.

Bosznia-Hercegovina sajátos vallási összetétele miatt a katolikus egyház gyermekvédelmi elvárásoknak való megfelelését az is befolyásolja, hogy az ortodox egyház milyen előrehaladást (vagy lemaradást) mutat ezen a téren.

Gyermekvédelmi intézkedések a boszniai katolikus egyházban

Az intézményi és eljárási kereteket tekintve Bosznia-Hercegovina minden egyházmegyéjében kijelöltek egy gyermekvédelemért felelős személyt. Ezek az úgynevezett **gyermekvédelmi tisztviselők** felelnek az eljárásokért. Az ilyen típusú (egyszemélyi, ún. *focal point* jellegű) gyermekvédelmi struktúra kapcsán ki kell emelni, hogy mindig kockázatot jelent, ha valakinek egyedüli felelőssége van. Sok múlik az egyéni képességeken, elköteleződésen, és nagy a veszélye a kiégésnek, az elfáradásnak is.

A rendszer kockázatait elismerve a boszniai szakértők egyetértettek abban, hogy ígéretes kezdeményezések indultak el a gyermekvédelmi felelősök között a tudás megosztására és a gyermekvédelmi jelzésekkel kapcsolatos **hálózatépítésre** (az országon belül és nemzetközi szinten is).

⁴² ibid.

Az egyház által működtetett intézményeket, mint például a Fiatalok Központjait (*Youth Centre*), pozitív modellként említették az interjúalanyok, mivel rendelkeznek gyermekvédelmi irányelvvel, házon belüli gyermekvédelmi referensekkel, és saját belső jelzési rendszerük is van. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy még egy megfelelően kiépített és implementált gyermekvédelmi rendszer is komoly kihívásokkal szembesül, ha az állami rendszer hiányzik (vagy rosszul működik).

A kutatás időpontjában **nem volt elérhető nyilvános adat** az egyházi gyermekvédelmi intézkedésekről.

Bosznia-Hercegovinában nem dolgozik egyházi gyermekvédelmi diplomával (Pontifical Gregorian University, Róma) rendelkező szakember. **Gyermekvédelmi bajnok** Bosznia-Hercegovinában: Prof. Dr. Šimo Maršić (Sarajevo)

Következtetések és ajánlások a bosznia-hercegovinai egyházi intézményekkel dolgozó gyermekvédelmi tanácsadók számára

A kutatás során készített szakmai interjúk nyújtották a legtöbb információt a bosznia-hercegovinai helyzetről, mert nagyon kevés forrás, jelentés vagy kutatási anyag áll rendelkezésre, még a nemzeti nyelven is. Ez arra utal, hogy az országban dolgozó gyermekvédelmi tanácsadók számára a leghatékonyabb segítséget olyan személyek jelenthetik, akik gyermekvédelmi „bajnokként” vannak elismerve, mint például Prof. Dr. Šimo Maršić (II. János Pál Ifjúsági Központ, Sarajevo - NCM). Bosznia-Hercegovinában hasznos stratégia lehet a kutatások és a kutatócsoportok támogatása, valamint a témával foglalkozó publikációk közreadása (mind egyházi, mind nem egyházi fókusszal) – ezek az erőfeszítések már középtávon hozzájárulhatnak a gyermekvédelmi irányelvekkel kapcsolatos kedvezőbb légkör és működési környezet kialakulásához.

A széles körben elérhető információk és adatok hiányában különösen fontos, hogy a gyermekvédelmi tanácsadó miként kommunikál a gyermekvédelemről. Ajánlott a lehető legegyszerűbb nyelvezet használata és az „elrettető taktika” elkerülése. Ahelyett, hogy a tanácsadó más országokban történt visszaélésekre vagy botrányokra hivatkozna, célszerűbb a **gyermekvédelem pozitív, konstruktív és megerősítő szerepét** hangsúlyozni. Szintén jó stratégia lehet a gyermekvédelmi irányelvek prevenciók funkciójának bemutatása, illetve annak hangsúlyozása, hogy a gyermekvédelem a közösség iránti felelősségvállalás pozitív üzenetét tükrözi.

Bosznia-Hercegovinában a katolikus egyház kisebbségben van, ezért tapasztalható, hogy a visszaélésekre vonatkozó vádakot néhány püspök az egyház elleni támadásként értelmezi. Ez a helyzet nem kizárólag erre az országra jellemző, hanem általános jelenség. Ezért javasolt, hogy a gyermekvédelmi tanácsadók többféle érveléssel és narratívával készüljenek fel álláspontjuk hatékony képviselésére.⁴³ Fontos, hogy ne próbálják érveikkel „dominálni” az egyház vagy vallási szervezet képviselőjét, hiszen sokkal fontosabb, hogy minden szereplő meghallgatásra találjon. Az aktív figyelem segíti a tanácsadót abban, hogy felismerje az elutasító hozzáállás mögötti érzelmeket (félelem, aggodalom, szorongás, bizalmatlanság, biztonságérzet hiánya stb.).

⁴³ Hans Zollner cikke a katolikus egyház felelősségéről a biztonságos működési keretek megteremtéséről: <https://bibliotekanauki.pl/articles/11380342.pdf>

Miután az érzelem azonosításra kerül, érdemes azzal dolgozni a felmerülő érvek helyett. Például, ha az egyházi vezető attól tart, hogy *„ha az emberek látják, hogy gyermekvédelmi irányelveik vannak, azt fogják gondolni, hogy bántalmazók”* a válasz ne az legyen, hogy *„nem fogják ezt gondolni,”* hanem inkább: *„Mi alapján gondolja, hogy így reagálnának? Milyen korábbi tapasztalatok táplálják ezt a félelmet? Hogyan kezelte korábban a hasonló eseteket?”* Ez a megközelítés feltárhat további erőforrásokat az egyházban, és az érzelmek kezelésével fokozatosan segíthet a helyzet enyhítésében.

Horvátország

Jogszabály vonatkozik intézményi szintű gyermekvédelmi irányelv/útmutató kidolgozására (<i>safeguarding policy</i>)	Nem teljesül
A katolikus egyháznak van gyermekvédelmi útmutatója (emberiméltóság-védelmi irányelve)	Teljesül
A katolikus egyháznak van saját gyermekvédelmi jelzőrendszere	Teljesül
A katolikus egyház nyilvánossá tette a gyermekvédelemmel kapcsolatos tevékenységeit, eredményeit (országjelentés, statisztika, éves beszámolók stb.), és vannak vonatkozó tudományos, szakmai publikációk	Részből teljesül
A katolikus egyházon belüli gyermekvédelmi esetek és eljárások adatai, statisztikái nyilvánosan elérhetőek	Nem teljesül
A klérus tagjai számára elérhető gyermekvédelmi képzés	Teljesül (projektalapon vagy egyéni érdeklődés alapján)

Áttekintés

Horvátországban a **média** a 2000-es évek során több olyan esetet hozott nyilvánosságra⁴⁴, amelyek az rijekai, a zágrábi és a zadari érsekségeken belül történtek, és amelyek komoly visszhangot váltottak ki. A horvát papoknak állami hatóságok által megfogalmazott **tényleges vádakkal** kellett szembenézniük, amelyek közül legalább kettő börtönbüntetést eredményezett. A horvát közvélemény mélyen megosztott ebben a kérdésben: a közvélemény-kutatások szerint a katolikus egyház iránti bizalom a 2000-es évek során 10 százalékponttal csökkent, 33,3 százalékról 20 százalékra esett vissza. Egyházi körökben is felmerül az a vélemény, hogy ez a **bizalomvesztés összefügg a visszaélésekkel**, hasonlóan az osztrák tapasztalatokhoz.

A közvélemény megosztott a visszaélések értékelésében és az egyház szerepének megítélésében is, sőt az erőszakkal és bántalmazással kapcsolatos általános viszonyulásban is. A fizikai erőszak bizonyos formáinak (például testi fenyegetés) társadalmi elfogadottsága továbbra is magas szinten stabilizálódott, míg a visszaélésekről és azok hosszú távú hatásairól való tudás alacsony maradt. Ez a helyzet (az általános, társadalmi szintű problémákon túlmenően) megnehezíti az egyház gyermekvédelmi törekvéseinek széles körű társadalmi támogatását.

A horvátországi gyermekvédelmi intézkedések elemzését érdemes a Gyermekjogi Bizottság legutóbbi, 2022-es ellenőrzése során kiadott Záró Észrevételekkel (*Concluding Observation*) kezdeni. A bizottság elismeréssel fogadott bizonyos kezdeményezéseket, mint például a „Negyedik Nemzeti Stratégia a Családon Belüli Erőszak Ellen 2017–2022”, ugyanakkor súlyos aggodalmainak adott hangot a következők miatt:

⁴⁴ Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Catholic_Church_sexual_abuse_cases_by_country

- “A gyermekek védelmére irányuló **átfogó politika hiánya**: A gyermekvédelem rendszerszintű megközelítése még nem teljesen kialakult.
- A **gyermekek elleni erőszak magas aránya**, különösen a családon belüli erőszaké, amely az összes gyermekek elleni bántalmazás esetek 84 százalékát teszi ki.
- **Oktatási intézményekben tapasztalható erőszak**: Az iskolákban mind a kortársak, mind pedig a felnőttek által elkövetett erőszak gyakori, és hiányzik a gyermekek közötti erőszak esetén alkalmazandó protokoll megfelelő végrehajtása.
- **Zaklatás és online zaklatás elterjedtsége**: A zaklatás, különösen az online zaklatás továbbra is gyakori, és az esetek nagy része bejelentés nélkül marad.
- A **gyermekáldozatok támogatásának elégtelensége**: A gyermekek számára nyújtott támogatási rendszerek hiányosak, különösen a bántalmazás utáni segítségnyújtás terén.
- A **szexuális kizsákmányolás és visszaélés jelentésének hiánya**: Bár némi statisztikai adat rendelkezésre áll, a szexuális kizsákmányolás és visszaélés – különösen az online esetek – jelentése továbbra is elégtelen.

Ezek az aggályok felhívják a figyelmet a gyermekvédelmi rendszer további erősítésének szükségességére Horvátországban, különös tekintettel az erőszak megelőzésére és a gyermekek számára nyújtott segítségnyújtás fejlesztésére.”⁴⁵

Horvátország is azon posztkommunista országok közé tartozik, ahol az egyház visszaélési esetekre adott válaszaiban megfigyelhetőek a múltbeli üldöztetések következményeként kialakult „önvédelem” és az **intézményi védelem prioritásának attitűdje**.

A horvát katolikus egyház a visszaélések és más gyermekvédelmi jogsértések problémáját a vallási szervezetekkel és nemzeti egyházakkal való együttműködő hozzáállással kezelte. Ez a különleges megközelítés lehetővé tette számukra, hogy részt vegyenek a közép- és kelet-európai határokon átnyúló **együttműködésekben** (Csehországgal, Magyarországgal, Lengyelországgal, Szerbiával, Szlovákiával, Ukrajnával és Oroszországgal), és tudásmegosztási platformokat indítsanak az országon belül is (például a zágrábi Gyermek- és Ifjúságvédelmi Klinika és az eszéki Gyermekvédelmi Központ).⁴⁶ A kutatási interjúk során horvát egyházi szakértők pozitív szerepét a gyermekvédelem előmozdításában többször is említették.

A kutatás alapján úgy tűnik, hogy a horvát gyermekvédelmi kezdeményezések egyik legjelentősebb pozitív jellemzője az **együttműködésre való nyitottság, a hálózatépítés és a további partnerségek kialakításának készsége**. A Horvát Katolikus Egyetemen 2021-ben létrejött egy Központ a Sérülékeny Személyek Jólétének Elősegítésére, amely azóta mintegy 40 workshopot szervezett papok, szerzetesek, szerzetes nővérek és egyházi fenntartású intézményekben dolgozó pedagógusok számára. A központ másik kezdeményezése egy kétnapos tréning biztosítása volt néhány egyházmegye összes papja számára. Emellett egyetemi kurzusokat kínálnak gyermekvédelem, megelőzés és biztonság területén, valamint pszichológiai témákban (mint pl. empátia és együttérzés).

Annak ellenére, hogy néhány elkötelezett személy és erős regionális hálózat működik Horvátországban, a katolikus egyház erőfeszítéseit mind az egyházhoz tartozó, mind pedig a világi gyermekvédelmi szakértők kritikával illették.

⁴⁵ Forrás: <https://digitallibrary.un.org/record/3979172?ln=en>

⁴⁶ <https://www.poliklinika-djeca.hr/>

Gyermekvédelmi intézkedések a horvát katolikus egyházban

2015-ben a horvát püspöki konferencia elfogadta az első dokumentumot a gyermekvédelmi intézkedésekről, majd ezt követően az egyházmegyéék kezdtek el dolgozni a gyermekek és sebezhető felnőttek védelmét célzó iránymutatásokon.⁴⁷ 2023. december 8-án egy második, új dokumentumot publikált a horvát katolikus egyház.⁴⁸ Emellett létrehozta egy bizottságot a gyerekek és sérülékeny felnőttek védelmére, amelynek tagjai rendszeresen találkoztak, és megvitatták az aktuális gyermekvédelmi kérdéseket és az új kezdeményezéseket.⁴⁹ Később az egész bizottságot átszervezték, és egy új irodát alapítottak két állandó alkalmazottal (egy pap és egy szerzetes nővér) és tizenegy szakmai munkatárssal (négy világi, két nővér és öt pap).⁵⁰

A Ferenc pápa által kiadott gyermekvédelmi dokumentumokat lefordították horvátra, és az egyház létrehozott egy weboldalt is, ahol publikálják a püspöki konferencia által elfogadott kézikönyvek fordításait.⁵¹

Minden egyházmegyében van **egy kijelölt személy**, aki a gyermekvédelmi intézkedésekért felelős. Ők jellemzően ugyanazokkal a kihívásokkal szembesülnek, mint más országok hasonló szereplői: a csapatmunka hiánya, a sebezhetőség, a hierarchikus struktúrához és a püspök hozzáállásához való viszonyulás – összességében elmondható, hogy nehéz egyedül felelősnek lenni egy olyan komplex területért, mint a gyermekvédelem.

Egy másik probléma, hogy a gyermekvédelmi tisztviselők **önkéntesen** végzik munkájukat (fizetés vagy rendszeres pénzügyi támogatás nélkül) – és a legtöbb gyermekvédelmi kezdeményezés **projektalapú** finanszírozást kap (ami a fenntarthatóság szempontjából komoly kérdéseket vet fel).

Horvátországban egy olyan személy dolgozik a gyermekvédelem területén, aki Rómában szerzett diplomát (Licenciate in Safeguarding, Pontifical Gregorian University, Róma).⁵²

⁴⁷ Forrás: <https://hbk.hr/>

⁴⁸ Forrás: <https://hbk.hr/smjernice-hbk-a-za-zastitu-maloljetnika-i-odraslih-ranjivih-osoba/>

⁴⁹ A bizottság kezdete óta nem csak papok, hanem világi személyek is tagjai voltak a bizottságnak. 2023. decemberétől a Horvát Püspöki Konferencia megalakította a Kiskorúak és Kiszolgáltatott Felnőttek Védelmének Országos Hivatalát, amelynek papok és világi személyek is tagjai.

⁵⁰ Forrás: <https://hbk.hr/povjerenstvo-hbk-za-zastitu-maloljetnika-i-ranjivih-osoba-dokumenti/>; az új iroda szabálykönyve elérhető:

<https://hbk.hr/pravilnik-o-ustroju-i-djelovanju-nacionalnog-ureda-hbk-a-za-zastitu-maloljetnika-i-odraslih-ranjivih-osoba/>

⁵¹ Forrás: <https://hbk.hr/povjerenstvo-hbk-za-zastitu-maloljetnika-i-ranjivih-osoba-dokumenti/>; A Vademecum és a Vos estis lux mundi új változatát lefordították horvátra, de még mindig nem jelent meg.

⁵² Nem vesznek részt az egyház hivatalos gyermekvédelmi intézményeiben és tevékenységeiben – ez sok korábbi hallgatóra igaz a Pápai Gergely Egyetem Antropológiai Intézetében (IADC, Institute of Anthropology) végzetek közül. A Pápai Gergely Egyetem Antropológiai Intézet (IADC) egy akadémiai intézet, amely különböző antropológiai és gyermekvédelmi képzéseket kínál, beleértve az egyházi visszaélések és bántalmazások megelőzésével és kezelésével kapcsolatos tanulmányokat. A horvát interjúalanyok azt sugallták, hogy az intézetben végzett diákok közül sokan nem kerülnek be az egyház hivatalos gyermekvédelmi szervezeteibe vagy programjaiba, így nem feltétlenül kapnak lehetőséget arra, hogy közvetlenül az egyház gyermekvédelmi tevékenységeiben vegyenek részt.

Következtetések és ajánlások a horvátországi egyházi intézményekkel dolgozó gyermekvédelmi tanácsadók számára

A kutatás egyértelműen mutatja, hogy Horvátországban elindultak a gyermekvédelmi rendszer kiépítésével kapcsolatos intézkedések. Az is látszik, hogy az országban lehetőség van megfelelő intézményi keret kialakítására az **ígéretes helyi gyakorlatok** alapján, amelyekről az interjúalanyok is beszámoltak. A határokon átnyúló és országon belüli együttműködés kultúrája komoly lehetőségeket rejt magában, azonban Horvátországban még több képzett és oktató (nem önkéntes, hanem fizetett és szerződéses) gyermekvédelmi tisztviselőre van szükség.

A kutatás során azonosított **gyermekvédelmi bajnokok**: Rijeka érseke, Djakovo-Osijek érsekség.

Jelenleg a szükséges feltételek nem állnak egyformán rendelkezésre minden egyházmegyében ahhoz, hogy megfelelő gyermekvédelmi rendszer épüljön ki, és megállapítható az is, hogy további erőfeszítések szükségesek Horvátországban az egyházon belüli szabályozások **egységes végrehajtása** érdekében. A kinevezett, jelenleg is működő gyermekvédelmi tanácsadók elősegíthetik ezt a folyamatot – főként a meglévő együttműködési hálózatok kihasználásával.

A legtöbb egyházi szervezet egymástól átvett gyermekvédelmi útmutatót/irányelvet alkalmaz, vagy egy másik szervezet dokumentumait használja kiindulópontként. Bár az ilyen **átvétel** előnyökkel jár (standardizálás, gyors fejlődés), kockázatokat is jelent, például az így átvett irányelvek gyakran túl hivatalosak és általánosak, és nehezebb őket végrehajtani, mert nem adott intézmény egyéni jellemzői, sajátosságai (adott esetben korábban már jól működő, íratlan/informális gyakorlatai) alapján lettek kidolgozva. Ezért azt javasoljuk a gyermekvédelmi tanácsadóknak, hogy mérlegeljék az adott helyzet összes körülményét annak érdekében, hogy el lehessen dönteni, mi a jobb megoldás: átvétel alapján gyorsabban létrehozni egy útmutatót, majd utána több energiát fektetni az implementálásba, vagy egy lassabb indulás átvétel nélküli, helyzetre szabott gyermekvédelmi irányelv kidolgozásával, aminek a végrehajtása kevesebb energiabefektetéssel, organikusán felépíthető. Az biztos, hogy aktív és elkötelezett belső csapat támogatása nélkül mind az útmutató fejlesztése, mind pedig a végrehajtás egyaránt problematikus lehet.⁵³

A kutatás eredményei alapján elmondható, hogy Horvátországban mind állami, mind pedig egyházi szinten további lépések szükségesek az erőszakkal, a visszaélésekkel, a megelőzéssel és a gyermekvédelemmel kapcsolatos tudatosság növelése érdekében. Mivel a társadalmi érzékenység és figyelem jelenlegi szintje nem segíti elő a gyermekvédelem kérdésének tudatosítását, a tanácsadók számára jó stratégiát jelenthet, ha összegyűjtik azokat a cikkeket és jelentéseket, amelyek a helyi/nemzeti médiumokban jelentek meg (akár létrehozhatnak egy **“esetgyűjteményt”** is). A gyermekvédelemmel foglalkozó szakemberek gyakrabban találkoznak ilyen írásokkal, és tudatában vannak azok létezésének, ellentétben azokkal, akik nem követik a témát. Így egy beszélgetés során akár azzal is meglephetik a beszélgetőpartnerüket, hogy sokkal több forrás érhető el, mint amire az a személy emlékezik. Még egy-három éves időtávon belül is általában található legalább 10-15 ilyen cikk, és ez jelentős érvet képviselhet az egyházi és a

⁵³ Az ECPAT Austria által működtetett helyi védelmi szakértői hálózatban elérhetőek (akár helyi nyelven is) a védekezés fejlesztéséhez szükséges modellpolitikák és egyéb támogató dokumentumok.

világi szakemberek számára is, kiemelve a téma aktualitását és a rá irányuló figyelem fontosságát.

Csehország

Jogsabály vonatkozik intézményi szintű gyermekvédelmi irányelv/útmutató kidolgozására (<i>safeguarding policy</i>)	Nem teljesül
A katolikus egyháznak van gyermekvédelmi útmutatója (emberiméltóság-védelmi irányelve)	Teljesül
A katolikus egyháznak van saját gyermekvédelmi jelzőrendszere	Teljesül
A katolikus egyház nyilvánossá tette a gyermekvédelemmel kapcsolatos tevékenységeit, eredményeit (országjelentés, statisztika, éves beszámolók stb.), és vannak vonatkozó tudományos, szakmai publikációk	Részben teljesül
A katolikus egyházon belüli gyermekvédelmi esetek és eljárások adatai, statisztikai nyilvánosan elérhetőek	Részben teljesül
A klérus tagjai számára elérhető gyermekvédelmi képzés	Teljesül (projektalapon, önkéntesen)

Áttekintés

2020-ban Csehországban két egyházi tartomány (provincia), nyolc latin szertartású egyházmegye, valamint egy apostoli exarchátus működött, és mintegy 1 800 pap szolgált az országban.⁵⁴ A katolikus egyház 95 iskolát alapított és működtet az országban.

Csehországban a gyermekbántalmazás témája a katolikus egyházon belül a **média** által vezérelt jelenségként jelent meg:

- 2019-ben egy **weboldal** (seznam.cz) közzétette a cseh katolikus papok által elkövetett szexuális visszaélések nyilvánosan ismert eseteinek listáját. A cikk tartalmazott egy térképet is, ami az egyes esetek elkövetési helyét mutatta, egy rövid leírással együtt. Az oldalon megjelent első eset 1987-re, az utolsó 2019-re volt datálható. A weboldalon tíz eset és 53 áldozat szerepelt – mindegyik bemutatott ügyben bírósági eljárás is indult.⁵⁵ 2019 óta további visszaélések (Prága érsekségében, a Dominikánus Rendben, a Plzeňi Egyházmegyében, a Szalézi Rendben) kerültek nyilvánosságra, és a különböző egyházmegyék nagyon eltérően kezelték ezeket az eseteket.
- 2019 januárjában Jan Rozek, a Brno-i Egyházmegyei Egyházi Bíróság laikus bírójának megalapította a „*Pro čistou církev*” (A Tiszta Egyházért) nevű **egyesületet**, és elindított egy weboldalt, amely jogi, terápiás és pénzügyi segítséget nyújtott a katolikus egyház munkatársai által elkövetett szexuális visszaélések és más bűncselekmények

⁵⁴ Ez azt jelenti, hogy Csehország területén a katolikus egyház két nagyobb, adminisztratív területre oszlik, amelyeket „provinciáknak” neveznek. Ezekben belül található nyolc egyházmegye, amelyek a latin rítusú, azaz a római katolikus liturgiát követik. Emellett működik egy apostoli exarchátus is, amely egy különleges egyházi körzet, és általában kisebb létszámú hívek lelki gondozását szolgálja egy adott rítusban. Összességében ezekben az egyházi területekben mintegy 1.800 pap teljesített szolgálatot 2020-ban.

⁵⁵ Az esetek részletes leírása nyilvánosságra került a Cseh Köztársaságban: Vitrova, M.: The Catholic Church in the Czech Republic and Sexual Abuse of Minors In: Ther Person and the Challenges. Volume 12 (2022) Number 1, p. 95–109

áldozatainak. Később Duka kardinális vitába szállt Rozekkel (és az egyházon belüli visszaélések nyilvánosság elé álló áldozataival), és eltávolította Rozeket a hivatalából – ezzel párhuzamosan a kardinális büntetőfeljelentést tett ismeretlen elkövetők ellen a katolikus egyházon belüli szexuális visszaélések miatt.

- Még 2019-ben néhány olyan túlélő (akik már nyilvánosságra hozták eseteiket) megalapította a „*Někdo Ti uvěří*” (Valaki elhiszi) nevű **egyesületet**, amelynek fő célja az áldozatok támogatása és a szexuális visszaélésekkel kapcsolatos társadalmi tudatosítás volt.

A fenti felsorolásból látható, hogy Csehországban az egyházon belüli gyermekvédelemről szóló közbeszéd személyes vitákkal terhelt, miközben az egyes bántalmazásos esetek megjelenése és megvitatása a **nyilvánosság** előtt a többi kelet-európai országhoz képest több ügyet érint, árnyaltabb (a túlélők hangja is markánsan megjelenik), így számos lehetőséget kínál arra, hogy a szakmai kérdéseket több oldalról is meg lehessen közelíteni.

A jelentős médiafigyelem érhetően megterhelő lehet – különösen az egyház számára –, és azt eredményezheti, hogy a gyermekvédelmi fejlesztések kapcsán egyes egyházi vezetők a nyilvánosság kizárására helyezik a hangsúlyt. Ennek a törekvésnek vannak nyomai a cseh katolikus egyházban, miközben az is látszik, hogy a nyilvánosság előtt folytatott viták nemcsak az egyházi, hanem a világi gyermekvédelmi rendszerek számára is fontos változásokat hoztak. Az utóbbi években számos tanulmány, felmérés és adat foglalkozott a családon belüli erőszakkal, gyermekbántalmazással és szexuális visszaélésekkel. Az ilyen esetek kapcsán a jelzési hajlandóság még mindig alacsony – ezért nehéz pontos számokat mondani azzal kapcsolatban, hogy hány ilyen ügy fordul elő, és mennyi marad rejtve (látenciában). Egy 2022-ben közzétett ACE (*Adverse Childhood Experience*) jelentés szerint: a gyermekbántalmazás és más hátrányos gyermekkori élmények előfordulási aránya Csehországban inkább a nyugat-európai, mint a keleti régió számaihoz közelít.⁵⁶

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága legfrissebb Záró Észrevételei (*Concluding Observation – 2021*) Csehországra vonatkozóan azt is megállapították, hogy a gyermekbántalmazásos esetek száma, különösen a családon belül és fiatal gyermekek esetében, valamint a testi fenyegetést alkalmazó szülői gyakorlatok növekedést mutatnak – vagy az erősebben tematizált nyilvános tér hatásaként többen érzik úgy, hogy ők is érintettek. Az jelenleg nem állapítható meg biztosan, hogy Csehországban melyik magyarázat érvényes ezek közül, azonban a Bizottság azt javasolta, hogy a kormány:

- Fogalmazzon meg egy frissített **stratégiát** a gyermekek ellen elkövetett erőszak minden formájának megelőzése és kezelése érdekében, és biztosítsa ennek hatékony végrehajtását, nyomon követését és értékelését;

⁵⁶ Érzelmű bántalmazásról 20,7%, fizikai bántalmazásról 17,1%, szexuális bántalmazásról 6,4%, fizikai elhanyagolásról pedig 8,0% számolt be. A háztartási diszfunkció szintén magas volt: a háztartások 4,9%-a számolt be utcai droghasználatról, 15,3%-a alkohollal való visszaélésről, 13,4%-a mentális zavarokról, 22,1%-a szülői erőszakról és 23%-a szülői különélésről. Forrás: A családok családjainak aránya a háztartásokban: Velemínský M Sr, Dvořáčková O, Samková J, Rost M, Sethi D, Velemínský M Jr. A kedvezőtlen gyermekkori tapasztalatok (ACE) előfordulása a Cseh Köztársaságban. Child Abuse Negl. 2020 Apr;102:104249. doi: 10.1016/j.chiabu.2019.104249. Epub 2020 Feb 13. PMID: 32063382.

- Végezzen **kutatásokat** a gyermekbántalmazás és -elhanyagolás mértékének, okainak és természetének átfogó feltárására, beleértve a családon belüli erőszakot, és biztosítsa a rendszeres, részletezett adatok gyűjtését;
- Biztosítson megfelelő anyagi, tárgyi és személyi **erőforrásokat** a bántalmazás áldozatainak azonosítására, támogatására és hosszú távú programok végrehajtására az erőszak és a bántalmazás háttérében álló okok kezelésére;
- Növelje a multidiszciplináris, közösségi alapú támogatási szolgáltatások elérhetőségét, és biztosítsa azok **együttműködését** és megfelelő koordinációját;
- Indítson tudatoságnövelő és közösségi alapú programokat a családon belüli erőszak, gyermekbántalmazás és -elhanyagolás **megelőzése** és kezelése érdekében, ideértve a túlélők bevonásával szervezett akciókat és kezdeményezéseket is;
- Fontolja meg az Európa Tanácsnak a Nők és a Családon Belüli Erőszak Megelőzéséről és Megfékezéséről szóló Egyezményének **ratifikálását**.

A Gyermekjogi Bizottság megállapításai szerint a cseh katolikus egyház gyermekvédelmi kihívásai megegyeznek az állami hatóságok legfontosabb kihívásaival.

Gyermekvédelmi intézkedések a cseh katolikus egyházban

2015-ben a Püspöki Konferencia és a Szerzeteselőjárók Konferenciája közös irányelvet fogadott el a szexuális visszaélések kezelésére vonatkozó eljárások szabályozására. Ezt az irányelvet 2021-ben átdolgozták, és egy új dokumentummal helyettesítették, amely kiterjed az előzetes vizsgálatokra is (nem csupán az általános eljárási szabályokra). Az új irányelv különös hangsúlyt fektet az **állami hatóságokkal való együttműködés fontosságára**.

A jelenlegi szabályok értelmében minden egyházmegyében ki kell jelölni egy **gyermekvédelmi referenst** (hivatalos kapcsolattartót, *focal point*), aki felelős a bejelentések fogadásáért, valamint azért, hogy az áldozat számára biztosított legyen a jogi, pszichológiai és lelki támogatás. A referens az eseteket az egyházmegye általános helynökének továbbítja.

Nyilvánosan nincs elérhető adat az egyház által kezelt esetek számáról, azonban kutatási anyagok (médiaforrások alapján) **körülbelül 80**, a Püspöki Konferencia fókuszába került visszaélési esetről számolnak be a 2019–2021-es időszakból.

A gyermekvédelmi tisztviselők munkájának és eredményeinek **láthatósága** egyházmegyéről egyházmegyére változik: a Plzeňi Egyházmegye részletes információkat és jelentéseket tesz közzé; a prágai és ostravai érsekségek a Püspöki Konferencia weboldalát használják; más egyházmegyék 2022-ben⁵⁷ nem osztottak meg jelzéssel és kapcsolatfelvétellel kapcsolatos adatokat vagy információkat.

Van egy weboldal (amelyet a Püspöki Konferencia üzemeltet), ahol minden releváns anyag elérhető „A kiskorúak védelme az egyházban” cím alatt. A dokumentumok és releváns anyagok többsége fordítás, de Fr. Marek Drábek, OPraem (Premontrei rendből való pap) és világi gyermekvédelmi szakértők (például Martina Vintrova) saját online és offline gyermekvédelmi anyagokat is kifejlesztettek.

⁵⁷ Amelyik évre vonatkozóan a legfrissebb információk elérhetők voltak a kutatás során.

A cseh katolikus egyház kezdeményezései mellett a **szerzetesrendek** is lépéseket tesznek a gyermekvédelem érdekében. Az interjúalanyok kiemelték a szaléziak és a kapucinusok gyermekvédelmi irányelveit és útmutatóit, mint modern és progresszív dokumentumokat. Ez a tény, hogy Csehországban a szerzetesrendek sok szempontból jobban működő gyermekvédelmi rendszereket dolgoztak ki, mint maga a katolikus egyház, összhangban van a közép-európai régióban tapasztalt trenddel, miszerint **a szerzetesrendek felülmúlják az egyházmegyéket a gyermekvédelem terén.**

Az oktatás terén a **regionális hálózatépítés** fontos szerepet játszik Csehországban. Bartonova nővér (a Szent Károly Borromeói Irgalmas Nővérek Kongregációjából) és Fr. Marek konferenciákat és szemináriumokat szerveznek, és 2018 óta vannak gyermekvédelmi kurzusok a prágai Károly Egyetem Katolikus Teológiai Karán is (a lengyel katolikus egyházzal együttműködésben).

A katolikus média is szerepet játszik a gyermekbántalmazás tudatosításában Csehországban (ahogyan ezt Ausztriában, Szlovákiában és Magyarországon is látjuk).

A kutatás idején három olyan gyermekvédelmi szakember dolgozott Csehországban, aki Rómában szerezte a diplomáját (Pontifical Gregorian University, Róma).

Következtetések és ajánlások a csehországi egyházi intézményekkel dolgozó gyermekvédelmi tanácsadók számára

Csehországban a szerzetesrendek – például a szaléziak, a kapucinusok és néhány női szerzetesrend, mint a domonkosok – kiemelkedő szerepet vállalnak a gyermekvédelem terén, és megbízható alapot biztosítanak a gyermekvédelmi kezdeményezésekhez, hiszen az egyház és a vallási szervezetek főként egymással működnek együtt. Egy egyházon kívüli gyermekvédelmi szakértő, aki a rendekben dolgozó kollégákkal együtt tevékenykedik, sokkal nagyobb elfogadottságnak örvendhet, mint aki egyedül dolgozik. Ezért ajánlott, hogy a szakértő hozzon létre ilyen mini-csapatokat – akár ad hoc alapon, akár tartós együttműködésben –, és már a kezdetektől nyújtson támogatást a gyermekvédelmi irányelvek kidolgozásában és végrehajtásában.

Csehországban **a bejelentési rendszer nem minden áldozat számára érhető el egyformán**, mivel a kapcsolattartó pontok láthatósága és működése eltérő lehet az egyes egyházmegyékben.

A **püspök elkötelezettsége** döntő szerepet játszik abban, hogy az egyházmegye milyen hatékonyan valósítja meg a gyermekvédelmi irányelveket és követi az egyházi szabályokat.

Az egyes egyházi szereplők, munkatársak vonakodása a gyermekvédelmi szabályzatok elfogadásával kapcsolatban kihívást jelenthet, és felveti a kérdést, hogyan lehet őket motiválni és meggyőzni. Ez egy többlépcsős folyamat, amely az ellenállás okainak feltárásával kezdődik. Fontos, hogy a „racionális” magyarázatokon túl az érzelmi akadályokat is megértsük, ideértve a

problémákat, negatív élményeket, félelmeket, bizonytalanságot és bizalomhiányt – még akkor is, ha ezek néha irracionálisnak tűnnek.

Míg az okok feltárása nem jelent különösebb kihívást a gyermekvédelmi szakértő számára, az egyénnel való bizalmi kapcsolat kialakítása, amely lehetővé teszi ezeknek az érzéseknek a megosztását, gyakran nehezebb feladat. Itt a csapatmunka különösen fontos: egy másik, egyházi körökhöz tartozó személy jelenléte elősegítheti az őszinteséget, és így a gyermekvédelmi tanácsadó gyorsabban kialakíthatja a bizalmi légkört, ami a munkájához szükséges.

Miután az érzelmek kezelése megtörtént és az első ellenállás megszűnt, az úgynevezett „meggyőzési pontok” azonosítása következik. Ezek olyan pontok, amelyek az adott személy és közössége számára értékesek, és olyan értékek iránti elkötelezettséget erősíthetnek, mint a gyermekek védelme, a közösségi biztonság és a példamutatás. Alternatívaként hangsúlyozható a múltbeli hibák elkerülése, vagy a közösség hírnevét érintő korábbi negatív események hatásának felismerése. A gyermekvédelmi szabályzat megfelelő alkalmazása mellett az is meggyőző érv lehet az egyházi munkatársak számára, hogy a bántalmazások, visszaélések miatt reputációs károkat szenvedhet a számukra fontos intézmény.

Ajánlott kerülni, hogy valakit kizárólag „szabályokkal győzzünk meg”, azaz azzal, hogy a jogi előírások betartása kötelező. A pusztán szabályozási megfelelés érdekében kidolgozott gyermekvédelmi irányelvek nem feltétlenül biztosítják a hatékony megvalósítást; ezért szükséges, hogy a tanácsadó alternatív érvekkel is meg tudja győzni az egyházi intézmény munkatársait arról, hogy a gyermekvédelmi kérdések rendezése szükséges és fontos része a munkájuknak.

A kutatás során azonosított **gyermekvédelmi bajnokok**: a Plzeňi Egyházmegye és Fr. Marek.

Magyarország

Jogszáály vonatkozik intézményi szintű gyermekvédelmi irányelv/útmutató kidolgozására (safeguarding policy)	Nem teljesül
A katolikus egyháznak van gyermekvédelmi útmutatója (emberiméltóság-védelmi irányelve)	Teljesül
A katolikus egyháznak van saját gyermekvédelmi jelzőrendszere	Teljesül
A katolikus egyház nyilvánossá tette a gyermekvédelemmel kapcsolatos tevékenységeit, eredményeit (országjelentés, statisztika, éves beszámolók stb.), és vannak vonatkozó tudományos, szakmai publikációk	Részben teljesül
A katolikus egyházon belüli gyermekvédelmi esetek és eljárások adatai, statisztikái nyilvánosan elérhetőek	Nem teljesül
A klérus tagjai számára elérhető gyermekvédelmi képzés	Teljesül (projektalapon, tanrenden kívüli elfoglaltságként vagy önkéntes alapon)

Áttekintés

Jelenleg körülbelül 2,500 aktív katolikus pap él Magyarországon, és **az elmúlt 20 évben alig 13 esetben derült fény általuk elkövetett visszaélésekre**. Bár kevés ügy került nyilvánosságra, a téma elsősorban a médián keresztül jelent meg a magyar közéletben.

A bevezetőben található 1. sz. ábra mutatja, hogy Magyarországon az elmúlt időszakban csökkent a katolikus hívek száma. A vallástól való eltávolodás jelensége más országokban is megfigyelhető; azonban az okokat és a háttérmagyarázatokat eltérően közelítik meg. Magyarországon világosan elkülönül, ahogyan a gyermekvédelmi ügyek szerepét értelmezik ennek a jelenségnek a kapcsán: a hivatalos egyházi kommunikáció szerint ezeknek semmi közük a hívők számának csökkenéséhez, míg mások (egyházi és világi szereplők) kapcsolatot látnak.

Kezdetől fogva megfigyelhető a különbség a visszaélések kezelésében a **szereztesrendek** és a püspökök között. Utóbbiak jellemzően nem léptek fel proaktívan az esetek feltárásában; már napvilágra került esetekre reagáltak olyan nyilatkozatokkal, amelyek az intézményi felelősséget részben elhárították, különösen a kezdeti években.

2015-ben került a nyilvánosság elé az első, nagyobb figyelmet kapott ügy, amely egy pannonhalmi bencés szerzetes-tanár visszaélését tárta fel. Az apát később nyilvánosan is beszámolt az ügyről, bizottságot állított fel a kivizsgálásra, és megkezdte az első gyermekvédelmi intézkedések bevezetését a szervezetben.

2016-ban egy másik, pap által elkövetett visszaélésről is beszámolt a média, amely végül egy váratlan fordulattal az áldozat által elkövetett zaklatási ügyé vált. Büntetőeljárás indult az

áldozat ellen (mivel többször is kapcsolatba próbált lépni olyan egyházi személyekkel, akik kötelesek lettek volna intézkedni az ügyben). Ebben az esetben az egyház magatartása egyértelműen kitérő volt.

Bár az elmúlt években több áldozat is a nyilvánosság elé állt egyházon belüli bántalmazás ügyével, a magyarországi esetek túlélőinek nincs olyan képviseleti lehetőségük és nyilvánosságuk, mint például cseh sorstársaiknak. Ez egyébként jellemző a nem egyházon belüli bántalmazások áldozataira is – náluk is **hiányzik az önszerveződés és az érdekképviselés**.

A médiában és a közvéleményben a gyermekvédelmi jogsértések pontos számáról és részleteiről **nem állnak rendelkezésre nyilvános adatok**. Új esetek jellemzően nem jelennek meg a médiában (sem egyházi, sem világi forrásokban). Egyetlen oknyomozó újságíró van, aki rendszeresen tudósít az egyházon belüli visszaélésekről (2022-ben egy magazin is megjelent ebben a témában), de a téma médiareprezentációja nem vethető össze az osztrák vagy a lengyel színvonallal.

Az első esetek után (és a nemzetközi egyházi gyermekvédelmi mozgalommal párhuzamosan) a Magyar Katolikus Egyház elkezdett minden egyházmegyében **kapcsolattartó pontokat** létrehozni, valamint 2019-ben kiadott egy eljárási irányelvet. Ezek az intézkedések megelőzik az általános jogszabályi elvárásokat, mivel Magyarországon egyetlen intézmény sem köteles hivatalosan gyermekvédelmi irányelvet kidolgozni, és kapcsolódó belső eljárásrendeket kialakítani.

A magyar társadalomban és intézményi rendszerben általánosan megfigyelhető egyfajta engedékeny, toleráns hozzáállás a visszaélésekkel kapcsolatban. Kevés az emberek tudása az erőszakról, és az igazságszolgáltatással, a gyermekvédelemmel kapcsolatos tapasztalatok általában negatívak (a folyamatok gyakran traumatizálják az áldozatokat és családjaikat). Ezért a bántalmazási ügyekkel kapcsolatos **bejelentési hajlandóság jellemzően alacsony**.

A Magyarország számára kiadott legfrissebb Záró Észrevételekben (*Concluding Observation*) az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (2020) komolyan aggódik az alábbiak miatt⁵⁸:

- **Országos stratégia hiánya** a gyermekek elleni erőszak minden formájának megelőzésére és kezelésére, beleértve a szexuális visszaéléseket;
- A lányok, roma gyermekek, menedékkérő és migráns gyermekek, valamint a szexuális kisebbségekhez tartozó gyermekek, mint **különösen sérülékeny csoportok** kapcsán a megfelelő prevenció és kezelési protokollok hiánya;
- A **hatósági eljárások alacsony hatékonysága** és a gyerekek által is könnyen és jól használható bejelentési felületek hiánya, ahol az erőszakkal és a bántalmazással kapcsolatos eseteket a gyerekek és a laikusok is jelezhetnék a hatóságoknak.

Magyarországon a katolikus egyház több mint 600 oktatási intézményt működtet, amelyekben 2012 óta folyik (eltérő intenzitással és mélységben) gyermekvédelemmel kapcsolatos munka.

⁵⁸ Forrás:

<https://www.ohchr.org/en/documents/concluding-observations/crcchunco6-committee-rights-child-concluding-observations-sixth>

Az intézményi szinten megkezdett gyermekvédelmi munkát 2015-ben a Katolikus Pedagógiai Intézet (KaPI) belül működő, kifejezetten a visszaélések megelőzésére összpontosító gyermek- és ifjúságvédelmi munkacsoport kezdte integrálni.

További jó gyakorlatként említhető, hogy 2019-től egy védelmi csoport működik a pannonhalmi bencés kollégiumban, saját gyermekvédelmi irányelvekkel. Hasonló, egyedileg kiépített gyermekvédelmi rendszert (*safeguarding policy*) alakítottak ki a piaristák is az oktatási intézményekben.

Magyarországon az utóbbi években a gyermekvédelem területe jelentősen túlpolitizálódott, ami befolyásolja, hogyan valósíthatják meg az egyházi és a világi intézmények a megfelelő (nem szimbolikus) gyermekvédelmi előírásokat.

Magyarország a regionális jellemzők egyfajta **olvasztótégelyeként** működik a gyermekvédelem szempontjából. A társadalmon belül a szexuális erőszakra való tudás körülbelül olyan alacsony, mint Bosznia-Hercegovinában, a katolikus egyház hasonlóan magas szintű politikai befolyással bír, mint Lengyelországban, és a kritikusok a gyermekvédelmi intézkedések iránti valódi elkötelezettség hiányát emelik ki, hasonlóan Szlovákiához. A gyermekvédelmi szakemberek gyakran említik az együttműködés és a támogatás hiányát (hasonlóan horvát kollégáikhoz). Bár Magyarország nem áll háborúban, mint Ukrajna, a politikai és közéleti diskurzusokat háborús narratívák uralják, és több mint három éve vészhelyzeti kormányzás van érvényben – korlátozva a demokratikus intézmények működését.

Valódi újítások elsősorban a **szerzetesrendeken** belül figyelhetők meg, hasonlóan a régió szomszédos országaiban tapasztaltakhoz. Bár Ausztria földrajzilag közel van, a mentalitás és az egyházi visszaélésekkel kapcsolatos átláthatóság szempontjából nehéz összehasonlítani a két országot.

2012-ben a Magyar Katolikus Püspöki Kar kiadta első irányelvét a gyermekvédelemről, amelyet 2014-ben felülvizsgáltak.⁵⁹ Az irányelv tartalmazza az eljárási szabályokat, a büntetendő magatartások körét, és kijelöli az illetékes hatóságot a vatikáni előírásoknak megfelelő eljárásokra.

A Püspöki Kar az első hivatalos nyilatkozatot a gyermekvédelemről 2019-ben tette közzé. Ugyanebben az évben két konferenciát is tartottak a témában – az egyiket a pannonhalmi bencésekénél, a másikat a jezsuiták szervezésében, a KaPI-val közösen Budapesten. Ezeket a konferenciákat nemzetközi szakértők is részt vettek, köztük Hans Zollner is. Hasonló nemzeti szintű megbeszélések és konferenciák folytatódtak 2021-ben, de a folyamatot később a koronavírus-járvány megszakította.

Gyermekvédelmi intézkedések a magyar katolikus egyházban

Különböző szerzetesrendek (a jezsuitákkal, a ferencesekkel, a bencésekkel, a dominikánusokkal, a szaléziakkal és a Boldog Szűz Mária Nővéreivel együttműködve) és a Magyar Katolikus Egyház **online bejelentési platformot** hoztak létre, ahol a bántalmazással kapcsolatos

⁵⁹ Lásd:

<https://www.gyermekvedelemkkf.hu/wp-content/uploads/2019/09/MKPK-Ir%C3%A1nyelvek-a-kiskor%C3%BAakv%C3%A9delm%C3%A9ben.pdf>

incidensek jelenthetők. Itt gyermekvédelmi anyagok is megismerhetők (nem minden vatikáni dokumentumot fordítottak le magyarra).⁶⁰

A Szerzetesi Irodán belül elindították az **Emberi Méltóság Stratégiát**, amelynek részeként bejelentési platformot működtetnek, valamint képzéseket és érzékenyítő programokat szerveznek.

A budapesti Pázmány Péter Katolikus Egyetem gyermekvédelmi szakirányú képzést indított pedagógusok számára. Az egyik gyermekvédelmi referens Rómában (Pontifical Gregorian University) szerzett gyermekvédelmi licenciátust, ám ő, Rudan Mária (aki egyházi és világi körökben is elismert és nagyra tartott szakember volt) 2022-ben elhunyt.

2022-re minden egyházmegye létrehozott egy-egy **gyermekvédelmi bizottságot**, amelyek gyakran világi tagokat is bevonnak (gyermekvédelmi szakértők, pszichológusok). Ezek a bizottságok kezelik a bejelentéseket, előzetes vizsgálatokat folytatnak, és lehetőség szerint terápiás segítséget nyújtanak az áldozatoknak. Minden egyházmegye önállóan alakította ki saját bizottságát, gyermekvédelmi irányelvét, és létrehozta saját bejelentési honlapját – ennek eredményeként jelentős eltérések alakultak ki. Néhányan csak a minimális követelményeket teljesítették, míg mások átfogóbb rendszereket építettek ki, nagyobb átláthatósággal és szélesebb körű együttműködéssel.

Az aktuális magyarországi politikai környezetet tekintve a katolikus egyház állami **finanszírozásának** megfelelőségével kapcsolatban nem merülnek fel aggályok, így a gyermekvédelem terén nem lehetne probléma az anyagi források biztosítása.

Következtetések és ajánlások gyermekvédelmi tanácsadók számára

Magyarországon a gyermekvédelem kérdése erőteljes politikai töltettel bír, ami megnehezíti a vallási szervezetek számára, hogy megtalálják az **egyensúlyt** az egyház, az állam, a hívek és a gyermekek érdekei között. Ez az egyensúly lényegében szinte elérhetetlen.

Magyarország kapcsán fontos foglalkozni a **politikai befolyásoltság** kockázatával, amely számos más országban is kihívást jelent, és jelentősen kihathat a gyermekvédelmi tanácsadók munkájára. Az ilyen helyzetekben, amikor a külső kockázatok komolyak, ajánlott rendszeres értékelést (*risk assessment*) végezni – például kéthavonta a tanácsadási folyamat során. Ez lehetőséget ad konkrét megoldások kidolgozására az aktuális – különösen a politikai narratívákból adódó – kihívások kapcsán, és így csökkenti a lehetséges kockázatokat.

Bár a gyermekvédelmi tanácsadóknak kerülniük kell a politikai állásfoglalásokat és elkötelezetten kell képviselniük a szakmai értékeket, nemcsak semlegesek kell lenniük, de annak is kell látszaniuk. A tanácsadóknak rendelkezniük kell megfelelő engedélyekkel (írásos szerződések, kötelezettségvállalási megállapodások) jelenlegi és korábbi tevékenységeikre vonatkozóan, és részletes referencia-listával is kell készülniük, amely hangsúlyozza szakmai hitelességüket. Politikai szempontból érzékeny környezetben érdemes késleltetni a

⁶⁰ A magyarországi egyházi rendek beszámoló oldala: <https://gyermekvedelem.szerzetesek.hu/>; a katolikus egyház beszámoló oldala: <https://katolikus.hu/gyermekvedelem/>.

gyermekvédelmi munkával kapcsolatos lépések, eredmények nyilvános közzétételét. Ezenfelül fontos a részletes előkészítés és koordináció annak érdekében, hogy a közvélemény tájékoztatása a gyermekvédelmi intézkedésekről, folyamatokról és változásokról megfelelően történjen. A politikai befolyásoltság gyakran bizalmatlanságot eredményez, így a bizalomépítésre vonatkozó ajánlások, mint Ausztria kapcsán bemutattunk, ebben a kontextusban különösen figyelemreméltók.

A **szerzetesrendek** az innováció, a képzések, a belső irányelvek és eljárások kidolgozása kapcsán a régió élvonalához tartoznak – ideértve az egyes esetek kezelését is. A Csehországra vonatkozó ajánlások ezért Magyarország kapcsán is hasznosak lehetnek (az integrált egyházi-szerzetesi-világi gyermekvédelmi tanácsadó munka kapcsán).

A nem egyházi gyermekvédelmi szakértőkkel való együttműködés jelenleg korlátozottan valósul meg, részben politikai és kulturális okokból. Ezért első lépésként hatékonyabb lehet a katolikus egyházon belüli, határokon átnyúló együttműködések és az ilyen keretek között megvalósuló tudásmegosztást támogatni az egyházi szereplők között. Ennek vonatkozásában a Horvátországra vonatkozó ajánlások relevánsak Magyarországon is.

A kutatás során azonosított **gyermekvédelmi bajnokok** közé tartozik a Pannonhalmi Bencés Főapátság, a piaristák és a Szerzetesi Iroda.

Lengyelország

Jogszabály vonatkozik intézményi szintű gyermekvédelmi irányelv/útmutató kidolgozására (safeguarding policy)	A kutatás idején még nem volt hatályban, de 2024 februárjában életbe lépett az erre vonatkozó új jogszabály.
A katolikus egyháznak van gyermekvédelmi útmutatója (emberiméltóság-védelmi irányelve)	Igen
A katolikus egyháznak van saját gyermekvédelmi jelzőrendszere	igen
A katolikus egyház nyilvánossá tette a gyermekvédelemmel kapcsolatos tevékenységeit, eredményeit (országjelentés, statisztika, éves beszámolók stb.), és vannak vonatkozó tudományos, szakmai publikációk	Igen
A katolikus egyházon belüli gyermekvédelmi esetek és eljárások adatai, statisztikái nyilvánosan elérhetőek	Igen (Az egyház 2014-ben kezdte meg a szexuális visszaélésekkel kapcsolatos adatgyűjtést. 2019 és 2022 között évente kérdőívet küldtek ki a bejelentett esetekről. Elemző jelentések minden évben megjelennek.)
A klérus tagjai számára elérhető gyermekvédelmi képzés	Igen (projektalapú, tanórán kívüli, posztgraduális vagy személyes érdeklődés alapján)

Áttekintés

A katolikus egyház Lengyelországban jelentős hatalommal és kiváltságos helyzettel rendelkezik a társadalomban és a politikában. A kommunista korszakban az egyház a szabadság bástyájának és az államhatalommal szembeni védelem és ellenállás forrásának számított. A **rendszerváltás** után az egyház szerepe erős maradt, és politikai befolyása is nyilvánvalóvá vált. A lengyel katolikus egyház továbbra is az egyik legnagyobb **politikai befolyással** bíró egyház a keresztény világban. Általánosságban a lengyel egyház és a társadalom is megosztott, gyakran politikai ideológiák (baloldal-jobboldal) mentén, ami kihat arra is, hogyan gondolkodnak a gyermekvédelemről – állítják a nem egyházi gyermekvédelmi szakértők a kutatási interjúkban.

Amikor az első visszaélési esetek eljutottak a médiába, az nyilvános felháborodást és válságot idézett elő a hívők közösségében, és mivel az egyháznak politikai hatalma van, a gyermekvédelemmel kapcsolatos kérdések elkerülhetetlenül politikai színtérré kerültek. A botrány hozzájárult az egyház és a társadalom gyermekvédelem iránti érzékenységének növekedéséhez és a beavatkozások gyakoribbá válásához. Fontos megemlíteni, hogy még II.

János Pál pápa is, aki lengyel származása révén a nemzeti büszkeség egyik alakja, vádak célpontjává vált, amikor 2023-ban bemutattak egy dokumentumfilmet⁶¹, amely azt állította, hogy a pápa a gyermekekbántalmazások problémáját a megvádolt papok áthelyezésével próbálta kezelni.

2019-ben statisztikákat tettek közzé a Lengyel Püspöki Konferencia megbízásából, amelyek több mint 10,000 helyi plébánia adatait tartalmazták. **Ezek szerint 1990 és 2018 között az egyház 382 pap kapcsán kapott bejelentést, és 625 gyermek, többségében 16 év alatti fiatal szenvedett el szexuális visszaélést a katolikus egyház valamely tagjától.** Az egyes visszaélési ügyek nyilvánosságot kaptak Kielce, Opole, Kalisz, Płock és Varsó-Praha egyházmegyéiben, valamint Poznań, Gdansk és Wrocław érsekségeiben.

A lengyel egyház 2012–2013-ban kezdett el gyermekvédelmi intézkedéseket kidolgozni, és egy (a püspöki konferencia által alapított) **független bizottság** iránymutatását követte, hasonlóan Portugáliához és más nyugati országokhoz. Kelet-Közép-Európában a lengyel egyház volt az első, amely ilyen független bizottságot hozott létre, hogy irányítsa és felügyelje a gyermekvédelmi erőfeszítéseket. A bizottság rendszeresen publikál **jelentéseket** arról, hogy az egyház, az egyházmegyéék és a vallási közösségek hogyan fejlődtek 2014 óta. Ezek a jelentések 2019/2020 óta részletes adatokat tartalmaznak.

Néhányan az interjúalanyok közül úgy vélték, hogy ezek az adatok (más országokhoz hasonlóan) alábecsülik a probléma valódi mértékét, és nem adnak választ azokra a kérdésekre, amelyeket az egyházi tisztségviselők évek óta kerülgetnek (a bántalmazások elterjedtségével, a spirituális erőszak jelenlétével, a preventív intézkedések hiányával kapcsolatban).

Ferenc pápa nyomására az elmúlt években a lengyel egyház bocsánatot kért az áldozatoktól, és elfogadta, hogy kötelesek **bejelenteni** az ilyen bűncselekmények elkövetőit. Korábban kiskorúak szexuális bántalmazásának bejelentésével kapcsolatban nem kötelezték a klérus tagjait, hogy értesítsék a rendőrséget, hanem saját maguk vizsgálták ki az eseteket, és ha szükségesnek tartották, tájékoztatták a Vatikánt.⁶²

Az utóbbi években a gyermekek elleni szexuális visszaélés és erőszak témája a szakemberek és a nyilvánosság figyelmének középpontjába került, és egyre nagyobb a **társadalmi tudatosság** a gyermekkori erőszak súlyos következményeiről.

A lengyel társadalom érzékenyebb a gyermekek elleni erőszak és visszaélések témájára, mint a szomszédos kelet-közép-európai országok. Ennek ellenére a Gyermekjogi Bizottság legutóbbi,

⁶¹ Lásd:

<https://www.catholicnewsagency.com/news/253841/in-poland-disputed-report-about-john-paul-ii-abuse-coverup-sparks-political-uproar>

⁶² Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Catholic_Church_sexual_abuse_cases_in_Europe#Poland (utolsó megnyitás: 2023. december 3.); Ajánlott olvasmány: Małgorzata Skórzewska-Amberg, Polish Criminal Procedure in Respect of Sexual Offences Against Minors in Charles Scicluna and Myriam Wjilens (szerk.) Rights of Alleged Victims in Penal Proceedings Provisions in Canon Law and the Criminal Law of Different Legal Systems, (Nomos 2023).

2021-es Záró Észrevételeiben (*Concluding Observation*) aggodalmát fejezte ki az alábbiak miatt:⁶³

- Átfogó **nemzeti stratégia hiánya**, amely megakadályozná és megvédené a gyermekeket az erőszak minden formájától, beleértve a zaklatást és a digitális erőszakot, továbbá biztosítaná az ilyen erőszak áldozatainak támogatását;
- Több program, például a 2014–2020 közötti időszakra vonatkozó családon belüli erőszak elleni nemzeti program és a 2018–2020 közötti Władysław Stasiak program lejárt, és nincs döntés a folytatásról;
- A testi fenytés – főleg otthoni – alkalmazásának problémája, és a gyerekekkel szembeni **családon belüli erőszak** tartós jelenléte;
- A szociális és az oktatási intézmények számára hiányzik az erőszaktól való védelemre vonatkozó **protokollok** kidolgozásának jogi kötelezettsége;
- A biztonságos, bizalmas és gyermekbarát **panaszmechanizmusok hiánya** a rendőrségi központokban, ifjúsági menedékházakban, iskolákban és más gyermekintézményekben.

2023-ban új gyermekvédelmi törvényt fogadott el a lengyel parlament, amely 2024 februárjában lépett hatályba. Ez a progresszív jogszabály **minden gyermekekkel foglalkozó szervezet számára általános kötelezettségként írja elő a gyermekvédelmet** (*safeguarding policy*) - például nyári táborok, iskolák, sportklubok stb. esetén is. A törvény minden vallási szervezetet, így a Katolikus Egyházat is kötelezi gyermekvédelmi irányelv kidolgozására és annak végrehajtására az esetek megelőzése és megfelelő kezelése érdekében. Tekintettel a gyermekvédelmi kezdeményezések évtizedes történetére, az egyház (a civil szervezetek mellett) fontos szerepet játszhat az állami követelmények teljesítésében.

Lengyelország ezzel az új jogszabállyal abba az irányba indult el, hogy elsősorban a jogi kötelezések módszerét használva igyekeznek létrehozni egy olyan rendszert, amely felismeri és szankcionálja az elkövetőket, valamint megfelelően segíti és támogatja a bántalmazás áldozatait és hozzátartozóikat. Az egyházi intézmények számára különösen fontos volt ennek a jogszabálynak az előkészítésekor, hogy **a hangsúly a prevenció szemléletre helyeződjön**, ezzel is azt üzenve, hogy a gyermekvédelmi irányelvek azoknak az intézményeknek is fontosak, amelyek sem a múltban, sem a jelenben nem érintettek a bántalmazásokban.

Lengyelországban két alapvető dokumentum fekteti le az egyház és az egyházmegyék, valamint a vallási rendek által működtetett intézmények gyermekvédelmi programjainak alapját. Az elsőt a Lengyel Püspöki Konferencia adta ki 2014-ben „*Útmutatók kánoni vizsgálathoz a kiskorúak ellen elkövetett, a Tízparancsolat hatodik parancsa elleni cselekedetekkel vádolt klérus esetében*” címmel.⁶⁴ Ez a dokumentum részletesen meghatározza, hogyan kell kezelni az egyház által működtetett intézményekben elkövetett szexuális visszaélésre vonatkozó gyanút, függetlenül az elkövetés időpontjától. Hangsúlyozza továbbá annak szükségességét, hogy képzést biztosítsanak azon papok számára, akik oktatási tevékenységet folytatnak, és előírják a gyermekekkel foglalkozók számára a megfelelő képzettség és felügyelet követelményét.

⁶³ Forrás: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G21/361/05/PDF/G2136105.pdf?OpenElement>

⁶⁴ Lásd: https://episkopat.pl/wp-content/uploads/2017/07/Guidelines_Abuse_ENGLISH.docx

A lengyel Püspöki Konferencia által kiadott dokumentumokat használták később alapként az egyházmegyékben és a szerzetesrendek tartományaiban a vonatkozó saját irányelveik kidolgozásához.

Gyermekvédelmi intézkedések a lengyel katolikus egyházban

Lengyelországban minden egyházmegyében és az egyházi intézményekben ki kell jelölni egy személyt, aki felelős a prevencióért és szükség esetén segítséget nyújt a már megtörtént ügyek kezeléséhez is.

A gyermekeket életkoruknak megfelelő módon kell **tájékoztatni** a védelmi programokról, hogy tudják, kihez fordulhatnak, ha visszaélést tapasztalnak, vagy ha valakinek a bántó viselkedését fenyegetőnek érzik.

Az egyházi intézményekben a szexuális erőszak megelőzéséért felelős személy a gyermek- és serdülőkorúak **védelmi koordinátora**, akit az egyházi vezetés jelöl ki.

A lengyel egyház jelentős erőfeszítéseket tesz a gyermekvédelem területén, különösen olyan intézményeken keresztül, mint a „Gyermekvédelmi Központ” (COD), a „Szent József Alapítvány” (amelyet a Püspöki Konferencia alapított 2019-ben az áldozatok támogatására) és a „Sebzett Egyház” kezdeményezés. Helyi szinten – beleértve az egyházmegyéket és a szerzetesrendek tartományait – létrehozták a gyermek- és ifjúságvédelemért felelős delegáltak, a sérültek lelkipásztorai, a megelőzésért felelős személyek és a vádolt és/vagy elítélt személyek próbaidős lelkipásztori tisztségeit.⁶⁵ Azonban a fiatalok védelmét szolgáló, összehangolt rendszer hatékony kiépítéséhez még szükség van mind az egyház, mind a társadalom tagjainak szemléletváltására.⁶⁶

A Gyermekvédelmi Központ (COD)⁶⁷ egy, a krakkói Ignáci Jezsuita Egyetemen 2014-ben alapított interdiszciplináris egység. Bár akadémiai központként működik, és nem tartozik a lengyel Püspöki Konferencia hivatalos szervei közé, a lengyel egyház szolgálatában áll. A COD számos kezdeményezést felvállal a gyermekek és a fiatalok szexuális bántalmazásának megelőzése érdekében. Elsődleges feladatai közé tartozik képzési és oktatási tevékenységek folytatása pszichológiai, pedagógiai és lelki területeken a gyermekek szexuális bántalmazásával kapcsolatban, továbbá megelőzési programok és jó gyakorlatok kidolgozása különféle pasztorális, képzési és oktatási közösségek számára, hogy biztonságos környezetet teremthessenek a gyermekeknek és a fiataloknak. A COD tevékenysége a római Pápai Gregorian Egyetemen működő Gyermekvédelmi Központtal való együttműködésből fejlődött ki.

⁶⁵ Az alapítványról további részleteket olvashat: Studnicki, Piotr és Grzegorz Jan Strzelczyk. „A Lengyel Püspöki Konferencia Szent József Alapítványa”. A személy és a kihívások: *The Journal of Theology, Education, Canon Law and Social Studies Inspired by Pope John Paul II*, vol. 12, 1, 2022, pp. 313-322, <https://doi.org/10.15633/pch.4248>. <https://czasopisma.upjp2.edu.pl/thepersonandthechallenges/article/view/4248/4122>.

⁶⁶ Seredynska, A.: Preventing and Responding to Violence Against Children and Adolescents in Institutions Run by the Catholic Church: The Procedures for Documenting Prevention Strategies In: *Studia Paedagogica Ignatiana* 4:67-85. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1091490>

⁶⁷ Source: Biel, K.: Prevention of sexual abuse against children and young people on the example of the Child Protection Centre in Kraków In: *The Person and the Challenges* Volume 12 (2022) Number 1, p. 201–212

Emellett a Gyermekvédelmi Központ az Ignáci Jezsuita Egyetem Neveléstudományi Karával együttműködve posztgraduális tanulmányokat szervez és működtet a gyermekek elleni szexuális erőszak megelőzéséről.

A lengyel katolikus egyház jelentős lépéseket tett a gyermekvédelmi irányelvek kidolgozása és alkalmazása terén (különösen más posztkommunista országokkal összehasonlítva). A publikációkban és a kutatás során is az interjúalanyok részéről főként az átláthatóság hiánya miatt érte kritika az egyházat, valamint azért, mert a nők jogairól és a szexuális nevelésről alkotott álláspontja ellentmond a gyermekvédelem elveinek. Bár ezek az ellentmondások nem kizárólag Lengyelországra jellemzőek, minél fejlettebb egy ország egyházi gyermekvédelem terén, annál inkább lehetőség nyílik ezeknek a kulturális, ideológiai vagy emberi jogi kérdéseknek a felvetésére és megvitatására. Ezek a „finom különbségek” más országokban gyakran nem merülnek fel, mivel ott még alapvető kérdés, hogy egyáltalán létrehozta-e egy működő gyermekvédelmi rendszert az egyházban.

Következtetések és ajánlások lengyel egyházi intézményekkel dolgozó gyermekvédelmi tanácsadók számára

Lengyelország rendelkezik a legfejlettebb gyermekvédelmi struktúrákkal és jogszabályokkal a posztkommunista országok között. Ezenkívül a régióban vezető szerepet játszik a gyermekvédelemmel kapcsolatos oktatásban, a tudatosságnövelésben és az intézményi rendszer kiépítésében.

A régió gyermekvédelmi szakértőinek érdemes **együttműködést** keresni lengyel kollégáikkal.

A lengyel civil szektor viszonylag erős a gyermekvédelem terén – azonban az együttműködés szintje az egyházi és a világi gyermekvédelmi szakértők között nem olyan magas szintű, mint Horvátországban vagy Ukrajnában. A lengyel egyházi szereplők inkább az egyházon belüli együttműködést részesítik előnyben, ezért a Csehországgal kapcsolatban említett egyházon belüli kooperációs ajánlások itt is relevánsak.

Lengyelországban az egyház politikai hatalommal bír (ami előny lehet, de gyermekvédelmi szempontból akadályt is jelenthet), ezért a politikai befolyásoltság csökkentésére vonatkozó, Magyarország kapcsán megfogalmazott ajánlások itt is relevánsak.

A kutatás során azonosított **gyermekvédelmi bajnokok**: Adam Zak SJ (Ignáci Akadémia, Krakkó), varsói jezsuiták, Drabek OPraem.

Szlovákia

Jogszály vonatkozik intézményi szintű gyermekvédelmi irányelv/útmutató kidolgozására (safeguarding policy)	Nem teljesül
A katolikus egyháznak van gyermekvédelmi útmutatója (emberiméltóság-védelmi irányelve)	Teljesül
A katolikus egyháznak van saját gyermekvédelmi jelzőrendszere	Részben teljesül
A katolikus egyház nyilvánossá tette a gyermekvédelemmel kapcsolatos tevékenységeit, eredményeit (országjelentés, statisztika, éves beszámolók stb.), és vannak vonatkozó tudományos, szakmai publikációk	Részben teljesül
A katolikus egyházon belüli gyermekvédelmi esetek és eljárások adatai, statisztikái nyilvánosan elérhetőek	Részben teljesül
A klérus tagjai számára elérhető gyermekvédelmi képzés	Teljesül (projektalapon, önkéntesen)

Áttekintés

Szlovákiát hagyományosan viszonylag erősen vallásos országnak tartják számon, ahol a **katolikus egyház jelentős befolyást gyakorol**. Bár a hívők száma minden népszámlálással (legutóbb 2021-ben, lásd az 1. ábrán) csökken, a katolikus egyházi vezetők beavatkozása a közéletbe és a politikába továbbra is gyakran előforduló és figyelmet érdemlő jelenség.

A kétezres évektől számos egyházhoz köthető gyermekbántalmazási esetet jelentettek Szlovákiában, amelyek többsége nagy **médiavisszhangot** váltott ki. Ilyen például a Nevidzany falubeli lelkész ügye, aki 2011 és 2012 között egy 11 éves lányt bántalmazott – amiért később el is ítélték. Szintén komoly társadalmi vitát generált, amikor egy tanár 2013-ban egy Koškovce faluban lévő általános iskolában bántalmazta 12 éves tanítványát – őt szintén elítélték.⁶⁸ Ezek mellett az ügyek mellett több olyan szexuális bántalmazási eset is megjelent a médiában, amelyeket papok követtek el, és amelyek komoly vitákat generáltak, különösen azért, mert az elkövetők csak felfüggesztett büntetést kaptak, noha a büntető törvénykönyv börtönbüntetést is lehetővé tett volna.⁶⁹

A Püspöki Konferencia 2023 novemberében tette közzé az első jelentését, amely szerint **2018 és 2022 között a szlovák katolikus egyházban 33 esetet jelentettek be**.⁷⁰ Ebből öt esetben

⁶⁸ Blazek, R. - Tarabova, N.: Sexual abuse in comparison of Canon Law of Roman Catholic Church and national criminal law on the example of Slovakia Source: <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=1112263>

⁶⁹ Lásd:

<https://refresher.sk/118724-Ministerka-Kolikova-o-pripade-knaza-ktory-za-sexualne-zneuzivanie-dostal-podmienku-trest-mal-byt-iny-v-spise-su-nedostatky>; and

<https://www.postoj.sk/105773/on-postupuje-po-cirkevnom-rebricku-necitim-bezpecie-aby-som-mohla-prehovorit>

⁷⁰ További információ: <https://www.pillaratholic.com/p/church-in-slovakia-issues-landmark>

bizonyítottan alaptalan volt a vád, tizenkét ügy még folyamatban van, és tizenhatot lezártak. Egy átfogó jelentés, amely tartalmazza a szexuális bántalmazási esetek statisztikáját, 2024-ben várható – hívta fel a figyelmet az egyik interjúalany a kutatás során.

A szlovák egyház előtt hosszú út áll, de fontos kiemelni a már elindított változtatásokat és meglévő kezdeményezéseket. Például az elmúlt évben (egy kivételével) minden szlovák egyházmegyében szerveztek **papi gyűléseket**, ahol többek között egy korábbi áldozat személyes tanúvallomását is bemutatták, ezzel is érzékenyítve az egyház munkatársait az áldozatok problémáira. Ezeken a találkozókön nemcsak az egyházmegyék, hanem a szerzetesrendek papjai is részt vettek.

A katolikus egyház tulajdonában álló **TV Lux figyelemfelkeltő projektje** (lásd lentebb) szintén kiemelést érdemel. A projekt részeként 2023 októberében négy anonim felnőtt túlélő vallomását mutatták be, 2023 októberében.

A kutatásban részt vevő egyházi és világi szakemberek szerint a bántalmazási ügyek médiában való megjelenése komoly nyomást gyakorol az egyházra, és nemcsak nyilvános bocsánatkéréshez, de működésbeli változásokhoz is vezetett, bár az interjúalanyok azt is kiemelték, hogy Szlovákiában a gyermekbántalmazás jelenségét kezdettől fogva szélesebb, nemzetközi és interszektoriális kontextusban tárgyalták.

A Vatikánból és a nemzetközi szervezetektől (pl. adományozóktól és *donor* szervezetektől) kiinduló kötelezések, szabályozási elvárások – például gyermekvédelmi útmutató (*safeguarding policy*) készítésére – szintén jelentős szerepet játszottak a gyermekvédelem iránti figyelem felkeltésében.

A szlovák társadalomban a gyermekek és a kiszolgáltatott felnőttek védelmének kérdése nem része az általános közbeszédnek. A szakértők kiemelik, hogy minden társadalmi csoport tekintetében több érzékenyítésre van szükség a gyermekbántalmazással és az erőszakkal kapcsolatos általános tudatosság növeléséhez. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának legutóbbi, Szlovákiára vonatkozó Záró Észrevételei (*Concluding Observation*, 2021) aggodalmakat fogalmaztak meg a következőkkel kapcsolatban:⁷¹

- Állami fenntartású intézményekből **kevés jelzés** érkezik fizikai vagy szexuális bántalmazás gyanújával kapcsolatban; ha egy bejelentés következtében pedig eljárás indul, a szankciókat vagy nem megfelelően alkalmazzák, vagy túlságosan enyhe következményeket állapítanak meg;
- Egyes szexuális visszaéléses esetekben ahelyett, hogy segítenének a gyermekkorú áldozatoknak, különböző korrekciós intézkedéseknek vetik alá őket, vagy fogdába helyezik a traumatizált áldozatokat;
- A **rossz koordináció és a megfelelő eljárások hiánya** miatt a szexuálisan bántalmazott gyermekeket gyakran arra kényszerítik, hogy többször is elmeséeljék a velük történeteket különböző, nem megfelelően képzett személyeknek, és emiatt sok gyerek visszavonja vallomását a büntetőeljárásokban;

⁷¹ Forrás:

<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhskJo1BhMr5sq%2BdAoPXOB%2Fun6w3GujfElvddW5%2Beyns8cxWentbxSJJ7%2FfP14Xd9%2B6pn8%2B%2BWQVtosf1bQZFaWc1J4wKvAphANDY%2FMJ%2FI8xue>

- **Nem állnak rendelkezésre pontos adatok** a Szlovákiában működő krízisközpontok számáról és típusairól; a települési és a regionális önkormányzatok által alapított új központok nem akkreditáltak, nem kötik őket a szolgáltatások minőségére vonatkozó követelmények, és nem ellenőrzi őket az állam.

A kutatásban részt vevő szakemberek egyöntetű véleménye alapján egyházi körökben ma a korábbiaknál sokkal gyakrabban említik a gyermekvédelem témáját Szlovákiában. Több műhelybeszélgetés és szeminárium is zajlik a kérdéstről, amelyek szervezésében az egyik legaktívabb szerzetesi rend a szaléziak, akik több gyerekekkel és fiatalokkal foglalkozó intézményt működtetnek az országban.

A kutatásban megkérdezett egyházi és világi gyermekvédelmi szakértők egyaránt kiemelték, mennyire fontos az egyházon belüli visszaélések és gyermekjogi jogsértések kapcsán a nyilvánosság, és hangsúlyozták a **katolikus média szerepét** ebben a folyamatban. Például a TV Lux keresztény televíziós csatorna egy olyan figyelemfelkeltő programot indított, amely több részből álló, egyenként tízperces videót tartalmazott a gyermekvédelemről – különös tekintettel a gyermekek szexuális bántalmazására.⁷² A programban országosan elismert szakértőket kértek fel a témák előkészítésére és a forgatókönyvek kidolgozására. A résztvevők között voltak elismert akadémiai és nem egyházi gyermekvédelmi szakemberek, bár néhány szereplő szaktudását megkérdőjelezték, utalva arra, hogy jelenlétük inkább az egyház iránti lojalitásuknak, mintsem szakértelmüknek köszönhető.

Általánosságban elmondható, hogy a nyilvánosság “használata” és megítélése nem egységes a szlovák katolikus egyházban. Az interjúalanyok elmondták, hogy amikor egyházi körökben felmerül egy ügy (például gyermekbántalmazás gyanúja), a püspökök jellemzően elkerülik az áldozatokkal való találkozás lehetőségét és a nyilvános meghallgatásokat, rendezvényeket. Nehezen veszik rá magukat közösségi eseményeken való részvételre, ha a témák között a gyermekvédelem is szerepel, és az is tapasztalható, hogy még annak lehetőségét is kerülik, hogy zárt ajtók mögött találkozzanak áldozatokkal. Az áldozatok értő figyelemmel és empátiával való meghallgatása egy olyan készség, amellyel sokan nem rendelkeznek az egyházi vezetők körében – állította a kutatásban több interjúalany is. Bár a Vatikán irányelveket adott ki arról, milyen támogatást kellene nyújtaniuk a püspököknek az áldozatok számára, ezek az irányelvek a gyakorlatban még nem érvényesülnek. Ezt egy világi szakértő is megemlítette a kutatásban, bírálva, ahogyan a szlovák katolikus egyház kezeli az ügyeket és az áldozatokat.

Gyermekvédelmi intézkedések a szlovák katolikus egyházban

Minden szlovákiai egyházmegyében létre kellene hozni olyan **kapcsolatközpontokat** vagy kijelölni olyan kapcsolattartó személyeket (**gyermekvédelmi felelősöket**, *focal point*), akikhez be lehet jelenteni a bántalmazásokat, visszaéléseket.⁷³ A kutatási interjúk szerint néhány egyházmegyében ezek már működnek, de van, ahol csak a püspök van megjelölve kapcsolattartóként, és ahol több személyt is kijelöltek, ott az jelent problémát, hogy nem feltétlenül rendelkeznek megfelelő képesítéssel a listán szereplő személyek. Egy interjúalany

⁷² Forrás: <https://www.zneuzivanie.sk/>

⁷³ Lásd: <https://nahlaseniezneuzivania.kbs.sk/ako-nahlasovat/>

szerint a tipikus képesítés csupán egy egy féléves gyermekvédelmi tanfolyam, amely teljes egészében a Katolikus Egyetem Gyermekvédelmi Központjának (COM) szervezésében működik.

2014-ben a Püspöki Konferencia elfogadta az első belső szabályzatot gyermekvédelmi ügyekre, amelyet 2023-ban egy második követett (*“Eljárás klerikusok, megszentelt élet intézményeinek tagjai vagy apostoli élet társaságai, illetve bármely hivatali tisztséget vagy szolgálatot betöltő hívő által elkövetett szexuális visszaélések esetében”*).⁷⁴ 2019-ben a Konferencia felállított egy bizottságot, amely a klerikusok elleni visszaélés-gyanús esetek eljárásának betartását felügyeli. A legfiatalabb püspököt, Marek Forgáčot nevezték ki a bizottság élére. 2023 közepéig a bizottság hét tagból állt (papokból, szerzetesekből és világi személyekből), és 2023 óta tizennégy szakértővel működik.⁷⁵

2019-ben a szlovák egyház létrehozott egy központot, amely gyermekvédelmi képzéseket biztosít papoknak és egyházi fenntartású intézményekben dolgozó más személyeknek.⁷⁶ Később, 2019-ben a Katolikus Egyetemen létrejött a **Gyermekvédelmi Központ (COM)**, amely áldozatok támogatásával és képzések nyújtásával foglalkozik. A COM igazgatója egy katolikus pap, aki egyházi bírósági tisztséget is betölt ugyanabban a városban (Kassa). A COM öt tagja egyaránt klerikusokból és világi szakértőkből áll. Az ilyen típusú összetétel nagyobb átláthatóságot jelent az esetek többségében, és élénkebb párbeszédet az egyházi és a világi gyermekvédelmi szakemberek között. Ez mindenképpen pozitív, bár meg kell említeni, hogy ilyen kollaborációk esetén óhatatlan, hogy a tagok között feszültségek alakulnak ki azzal kapcsolatban, hogy milyen együttműködés és mekkora transzparencia tekinthető elvártnak vagy “kívánatosnak”. Erre példa, hogy COM egy tagja nemrég megkérdőjelezte a központ működésének átláthatóságát és hatékonyságát, mondván, hogy a vezetés részéről gyenge az együttműködési hajlandóság.

Az oktatás területén a Szalézi rend szlovák tartománya is biztosít gyermekvédelmi képzéseket és műhelymunkákat papoknak és világi személyeknek.⁷⁷

Szlovákiában egy olyan gyermekvédelmi szakember dolgozik az egyházi intézményrendszerben, aki a diplomáját Rómában szerezte (Pontifical Gregorian University).

Következtetések és ajánlások gyermekvédelmi tanácsadók számára

⁷⁴ Forrás:

<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/konferencia-biskupov-slovenska/p/nahlasenie-zneuzivania/c/smernica-konferencie-biskupov-slovenska-postup-v-pripadoch-sexualneho-zneuzivania-klarikom>

⁷⁵ Lásd: <https://maloleti.kbs.sk/sekcia/home/clenovia>

⁷⁶ Lásd: <https://ochranamaloletych.sk/o-centre>

⁷⁷ További információ erről az oktatásról itt érhető el:

<https://niecoviack.sk/vzdelavacka/salezianski-preventisti-chceme-o-tom-hovorit/>; a szaléziaknak van egy kézikönyve a gyermekekkel dolgozó önkéntesek számára. Forrás: Szalézi Szolgálatok a Szalézi Szolgálatokban:

https://niecoviack.sk/wp-content/uploads/2022/11/prirucka_ochranadeti_e-verzia.pdf; a szaléziak honlapja, ahol különböző információk találhatóak a védelemről: <https://niecoviack.sk/tema/ochrana-deti/>.

Néhány szerzetesrend (például a szaléziak) fejlettebb gyermekvédelmi rendszert építettek ki, és így segítő szerepet játszhatnak a szlovák katolikus egyházon belüli kezdeményezések, támogatásában. Ők a jelen kézikönyvhöz végzett kutatásban azonosított **„gyermekvédelmi bajnokok”**.

A Csehországgal kapcsolatos ajánlások Szlovákiára is érvényesek.

A szlovák katolikus egyház struktúrái (a bizottság, az egyházmegyéek gyermekvédelmi felelőseinek hálózata és a gyermekvédelmi központ) jó kiindulási pontot jelentenek, de további fejlesztésre szorulnak annak érdekében, hogy valóban megfeleljenek a Vatikán irányelveinek. Ebben az összefüggésben a Horvátországgal, Bosznia-Hercegovinával és Csehországgal kapcsolatos ajánlások itt is relevánsak.

A gyermekvédelmi tanácsadó munkája kapcsán külső erőforrást jelenthetnek a katolikus egyház saját médiumaiban elindult érzékenyítő programok, figyelemfelhívó projektek, amelyek a bántalmazások és a gyermekvédelem kapcsán egyfajta közös nyelvet tudnak teremteni, és segítik a témáról szóló beszélgetéseket is (vitaindítóként).

Ukrajna

Jogszabály vonatkozik intézményi szintű gyermekvédelmi irányelv/útmutató kidolgozására (safeguarding policy)	Nem teljesül
A katolikus egyháznak van gyermekvédelmi útmutatója (emberiméltóság-védelmi irányelve)	Nem teljesül
A katolikus egyháznak van saját gyermekvédelmi jelzőrendszere	Nem teljesül
A katolikus egyház nyilvánossá tette a gyermekvédelemmel kapcsolatos tevékenységeit, eredményeit (országjelentés, statisztika, éves beszámolók stb.), és vannak vonatkozó tudományos, szakmai publikációk	Részben teljesül
A katolikus egyházon belüli gyermekvédelmi esetek és eljárások adatai, statisztikái nyilvánosan elérhetőek	Nem teljesül
A klérus tagjai számára elérhető gyermekvédelmi képzés	Teljesül (projekt vagy egyéni érdeklődés alapján)

Áttekintés

Az uralkodó vallás a keleti ortodox egyház, amelynek Ukrajnában több ága is van. Az ukrán görög katolikus egyház („uniat” egyház) az ország nyugati részén, az egykori Galicsina (ismertebb nevén Galícia) és Bukovina régiókban tekinthető dominánsnak. A 20. századi ukrán történelem rendkívül bonyolult és sok tekintetben tragikus volt. Ennek a kutatási jelentésnek nem feladata bemutatni, hogy ez a történelmi időszak milyen következményekkel járt, azt azonban érdemes kiemelni, hogy a történelmi tehertertelek kapcsán sok ukránnak nagy szüksége volt a társadalmi igazságosság és a szociális segítségnyújtás kapcsán azokra az élményekre és tapasztalatokra, amelyeket végül az egyházban talált meg. **A kommunizmus bukása után széles körben újraéledt a vallás Ukrajnában.**

A kézikönyv kutatásának ideje alatt Ukrajna **háborúban** állt, ami jelentősen megváltoztatta az ország érzékenységét a gyermekvédelem problémája iránt. Egyrészt összetársadalmi szinten megjelent egyfajta fokozott aggodás a gyerekek helyzete miatt, másrészt viszont tagadhatatlan, hogy az erőszak megítélése (adott esetben validálása) más kontextusba került. A társadalomban (részben a megszálló erők által elkövetett visszaélések miatt) egyre inkább tudatosult a szexuális erőszak traumatizáló jellege, ugyanakkor az is tény, hogy a háborús kontextuson kívül a gyermekvédelem nem élvez jelenleg prioritást. Az élet és az általános biztonság megőrzésével kapcsolatos kérdések fontosabbá váltak.

2022-ben zajlott Ukrajna legutóbbi meghallgatása az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága előtt, aminek az eredményeként kiadott Záró Észrevételekben⁷⁸ (*Concluding Observation*) a bizottság

⁷⁸ Forrás: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/TBSearch.aspx?Lang=En&CountryID=183

rámutatott, hogy a sérülékeny (*vulnerable*) felnőttek és gyermekek tömeges elvándorlása Ukrajnán belül és kívül is növeli annak kockázatát, hogy erőszak, szexuális visszaélés és kizsákmányolás áldozataivá váljanak. Az ilyen esetek megelőzése érdekében a bizottság hangsúlyozta, hogy Ukrajnának folytatnia kell a különböző **gyermekvédelmi intézmények szakembereinek képzését** annak érdekében, hogy ők felismerjék és megelőzzék a gyermekek és sérülékeny helyzetben lévő felnőttek elleni bántalmazások és egyéb jogsértések lehetőségét; továbbá biztosítani kell a gyermekek számára az emberkereskedelem és a kizsákmányolás áldozataira vonatkozó bejelentési és segítő szolgáltatások hatékony elérhetőségét.

A Bizottság elismerte és komoly előrelépésként értékelte a 2017-ben elfogadott, a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről szóló törvényt, amely az erőszak tanújaként jelen lévő gyermekeket áldozatként ismeri el, de aggodalmát fejezte ki az alábbiak miatt:

- Továbbra is fennáll a gyermekek erőszaknak való kitettsége a családokban és a gyermekintézményekben;
- **Hiányzik az infrastruktúra** az erőszak és a visszaélés áldozatainak azonosítására, az esetek megfelelő kezelésére és a szükséges védelem és rehabilitáció biztosítására a gyermekáldozatok és családjaik számára;
- **Nincs megfelelő szabályozás** a szociális, az egészségügyi és az igazságügyi ágazatok közötti együttműködés biztosítására a gyermekek elleni erőszak kezelésében, beleértve a családon belüli erőszakot és a szexuális bántalmazást;
- A **testi fenytés** szülői gyakorlata, annak tiltása ellenére, továbbra is jelen van;
- A szexuális erőszak ügyekre vonatkozó **jelzési lehetőségek** és bejelentési útvonalak az ország nagy részében nem működnek megfelelően.

Ezek alapján egyértelmű, hogy az egész országban, beleértve az Ukrán Görögkatolikus Egyházat is, szükség van a gyermekvédelemmel kapcsolatos ismeretek elterjesztésére, és hatékonyabb bejelentési rendszer kialakítására.

Általánosságban elmondható, hogy a gyermekvédelemmel kapcsolatos jogsértések (*safeguarding violations*) Ukrajnában nem jutnak el a médiához és a nyilvánossághoz. Néhány blogger foglalkozik a témával, de a jelenség még mindig „radar alatt” van. Tovább bonyolítja a helyzetet a **közintézményekbe vetett bizalom hiánya**. Annak ellenére, hogy Ukrajna az elmúlt 11 évben előrelépést ért el a korrupció ellen, az még mindig aláássa az igazságszolgáltatás hitelességét és akadályozza az áldozatokat abban, hogy feljelentést tegyenek (higgyenek az eljárások tisztaságában és hatékonyságában).⁷⁹

Ukrajnában **egyetlen konkrét, egyházon belül elkövetett visszaélési eset sem** jutott el a médiába/szélesebb nyilvánossághoz - csak nemzetközi esetek ismertek.

Gyermekvédelmi intézkedések az ukrán Görögkatolikus Egyházban

⁷⁹ 2023-ban Ukrajna a 104/180. helyen állt a Transparency International Korrupció Érzékelési Indexe szerint. Az országjelentés szerint „...továbbra is komoly aggodalomra ad okot a jelentős számú magas szintű korrupciós ügyek létezése”. További információért látogasson el a következő weboldalra: <https://www.transparency.org/en/news/cpi-2023-eastern-europe-central-asia-autocracy-weak-justice-systems-widespread-enabling-corruption>

Az ukrán Görögkatolikus Egyház szoros kapcsolatot ápol a lengyel katolikus egyházzal, és együttműködik horvátországi egyházi intézményekkel is – közösen pályáznak támogatásokra és indítanak olyan projekteket, amelyek gyermekvédelmi kérdésekkel foglalkoznak. Nemzetközi civil szervezetek, mint a **Save the Children** és a **Caritas**, szintén aktív szerepet vállalnak ezen a területen, és támogatják gyermekvédelmi intézkedések fejlesztését és megvalósítását, de ezek az kezdeményezések gyakran széttöredezettek, nem kapcsolódnak össze egy rendszerré, vagy egymást támogató projektek hálózatává.

2019-ben a püspöki zsinat a gyermekvédelem témájának szentelte munkáját, és útmutatót adott ki. Az oktatás terén az Ukrán Görögkatolikus Egyetem és civil szervezetek nyújtanak képzéseket (online és személyesen) papok számára.⁸⁰ 2021-ben az egyetemen létrehozta egy **Gyermek Méltóság Központot** (CDC), amely elsősorban képzésekkel foglalkozik, de egészségügyi, oktatási és egyházi területeken kutatási és figyelemfelkeltő tevékenységeket is folytat.⁸¹

Következtetések és ajánlások gyermekvédelmi tanácsadók számára

Ukrajnában a Caritas és más nemzetközi egyházi és világi szervezetek szoros együttműködésben dolgoznak a gyermekvédelem területén. A kooperációk kapcsán Horvátországnál és Csehországnál kifejtett ajánlások itt is relevánsak.

A magas szintű **korruptió** és az igazságszolgáltatási rendszerrel kapcsolatos alacsony bizalmi index komoly akadályt jelent mind az eljárások, mind pedig a jelzési, bejelentési hajlandóság területén. Gyermekvédelmi intézkedések megvalósítása korrumpált környezetben az egyes intézmények szintjén is kihívást jelent. A gyermekvédelmi tanácsadóknak ezért ajánlott alaposan megismerni a helyi kultúrát, jogi környezetet és társadalmi dinamikát. A lokális adottságok és jellemzők megértése érdekében ajánlott helyi szakemberekkel, ukrán származású gyermekvédelmi tanácsadókkal szorosan együttműködni, vagy **helyi szakértőkkel** csapatot alkotni a gyermekvédelmi útmutatók fejlesztése során. Ez növeli az átláthatóságot, az elszámoltathatóságot és a projekt sikerességéhez is hozzájárulhat.

Fontos továbbá a bejelentési, jelzési mechanizmusok jelentőségének hangsúlyozása, a nyitottság kultúrájának ösztönzése, és az inklúzió. A helyi közösségek bevonása a gyermekvédelem folyamatába korrupcióval, rejtett dinamikákkal és a transzparencia hiányával terhelt közegben különösen fontos (ezzel kapcsolatban további ajánlások az osztrák fejezetben találhatóak). Emellett elengedhetetlen az anonim bejelentési csatornák létrehozása, hogy védelmet biztosítsanak a visszaéléseket jelző, bejelentő személyeknek, különösen ott, ahol a megtorlástól való félelem erős. A gyermekvédelmi tanácsadónak szüksége lehet olyan világos bejelentési csatornák kidolgozására is, amelyek kívül esnek az intézményi hatóságokon. Fontos, hogy a tanácsadó világosan megfogalmazza és kommunikálja a visszaéléseket jelentő személyek védelmére vonatkozó irányelveket, és biztosítsa számukra az anonimitást és a védelmet.

⁸⁰ Lásd: <https://cdc.ucu.edu.ua/en/about-us/>

⁸¹ A CDC legutóbbi jelentése angol nyelven elérhető itt:

https://drive.google.com/file/d/1UQLSAPKuixlsRcgs4_2dJB9J8gKhPf9K/view

Alacsony bizalmi indexű környezetben dolgozni, ahol a társadalom kevésbé bíz a hatóságokban és intézményekben, nem könnyű. Gyermekvédelmi tanácsadóknak ajánlott kapcsolatot keresni helyi civil szervezetekkel, hogy megértsék a helyi normákat, illetve hogy érdeklődő szervezeteket továbbirányítsanak helyi civil szervezetek (pl. CDC) által biztosított képzésekre vagy online kurzusokra, amelyek a szabályzat készítést oktatják. Fontos, hogy legyen lehetőség a visszaéléseket jelenteni, valamint olyan mechanizmusok épüljenek ki, amelyek biztosítják, hogy az érintett civil szervezetek kedvezményezettjei félelem nélkül jelenthessék a rossz bánásmódot (a kutatás során többen is említették, hogy a Caritas jelenleg is dolgozik ezen a problémán).

Ukrajnában számos kezdeményezés lokálisan, plébániai vagy hromada⁸² szinten valósul meg. A gyermekvédelmi munka jelentős részét önkéntesek végzik, ami nehezíti, hogy a képzések hatékonyan működjenek (az önkéntesek gyakran változnak), és azt is, hogy az irányelvekben foglaltakat következetesen érvényesítsék. Ezért a gyermekvédelmi tanácsadóknak ajánlott nemzetközi szervezetek, adományozók és civil szervezetek támogatását is keresni, hogy állandó, fizetett munkatársakkal és stabilan működő szervezeti egységekkel erősíthessék a gyermekvédelmi kezdeményezéseket.

A gyermekvédelmi intézkedések bevezetése korrumpált környezetben kitartást, kulturális érzékenységet és a tartós változás iránti elkötelezettséget igényel. Érdemes lehet hasonló környezetben (Afrikában, Latin-Amerikában) szerzett tapasztalattal rendelkező szakértők tanácsát is kérni.

A kézikönyvhöz készített kutatás során azonosított **gyermekvédelmi bajnokok**: Caritas, CDC (Ukrán Katolikus Egyetemen).

⁸² A hromada a közigazgatási felosztás alapegysége Ukrajnában, hasonlóan a településekhez. Ukrajna kormánya 2020. június 12-én hozta létre.

Összegzés

Az egyház fiatalokkal és sebezhető (*vulnerable*) csoportokkal kapcsolatos kiemelkedő szerepvállalása miatt különösen fontos aktora lehet a gyermekvédelmi célokkal kapcsolatos küzdelmeknek minden olyan társadalomban, ahol a gyermekvédelem még “újdonságnak” vagy politikailag megosztó kérdésnek számít. Világos, hogy a gyermekvédelem szorosan kapcsolódik az egyház küldetéséhez, amely a sebezhető csoportok védelmét szolgálja, ám a kelet-közép-európai régióban ezt gyakran inkább tehernek, semmint előnyös lehetőségnek tekintik. Jelenleg számos elkötelezett szakember dolgozik ezen a területen, azonban a kutatás egyértelművé tette, hogy az egyházon belül jelentős ellenállás, félreértések és elutasítás is megfigyelhető.

Nem elhanyagolható az a tény sem, hogy minden vizsgált országban létezik az egyház által elfogadott gyermekvédelmi irányelv és bejelentési rendszer, valamint elindultak a gyermekvédelmi képzések is. Fontos hangsúlyozni, hogy jelen kézikönyv lezárásának időpontjában a vatikáni szabályozások szerint minden gyermekvédelmi jogsértést jelenteni kell, és belső vizsgálatot kell indítani. A jelenlegi szabályozások részletes eljárást írnak elő a nemzeti egyházak számára, amelyet be kell tartaniuk. Ez a rendszer ma már átláthatóbb, és nagyobb felelősségre vonhatóságot biztosít a rosszul végrehajtott eljárásokkal szemben – azonban az interjúk során kiderült, hogy az intézményi apparátus és rendszer még nem teljesen készült fel ezekre az eljárásokra, ami különösen az eljárások elhúzódásában mutatkozik meg.

Tanácsadás és együttműködés az egyházzal

Az egyházi szervezet számára biztosított gyermekvédelmi tanácsadás (*safeguarding consultation*) kihívást jelenthet egy nem egyházi háttérű szakértő számára. Azoknak a szakembereknek, akik együtt kívánnak működni az egyházzal, sokszor be kell mutatniuk, hogy a gyermekvédelmi kultúra, az átláthatóság és a tisztelet megteremtése az egyházi közösség javát szolgálja, nem hátráltatja és nem veszélyezteti őket. A tanácsadóknak ezért megbízható kapcsolatokat kell kialakítaniuk, megfelelő példákat kell találniuk és partnerségeket kell felépíteniük minden egyes tanácsadással érintett szervezet esetén.

Tekintettel arra, hogy az egyházi intézmények egy része fél az “ellenőrzés”, számonkérés lehetőségétől, emiatt gyanakvással tekint a gyermekvédelemmel kapcsolatos erőfeszítésekre, hasznos lehet azzal indítani a tanácsadást, hogy az eddigi erőfeszítések elismerést kapjanak (akkor is, ha még nem teljesen elégségesek). Ezen túlmenően annak megértése is nagyon fontos, hogy az egyházi szereplők milyen szerkezeti és forráshiánnyal küzdenek a gyermekvédelem területén. Remélhető, hogy az egyházi és a világi gyermekvédelmi tanácsadók együttműködése segíthet az egyháznak abban, hogy a gyermekvédelem olyan helyi koncepcióvá váljon, amelyet nemzeti és nemzetközi irányelvek is támogatnak.

Szükség van nemzetközi együttműködésre az egyházi szereplők között

Fontos lenne figyelembe venni, hogyan lehetne az egyházi vezetőket érzékenyíteni a témában. A kutatás során összegyűjtött információk alapján a nemzetközi együttműködésekben komoly

lehetőségek rejlenek. Az egyházi szereplők gyakrabban és szívesebben tanulnak egymástól, mint civil, világi gyermekvédelmi szakértőktől. Lengyelország már el is kezdte betölteni a regionális koordinátor szerepét a gyermekvédelem terén, és Horvátország is aktív a határokon átnyúló együttműködésekben (elsősorban projektalapon).

Csapatmunka és az egyházi gyermekvédelmi kapcsolattartók érdekeinek tiszteletben tartása

Szükség van az egyház nemzeti és/vagy regionális szinten is elismert „gyermekvédelmi bajnokainak” megerősítésére és támogatására. A kutatás során egyértelműen megállapítást nyert, hogy az egyedül dolgozó gyermekvédelmi szakemberek, legyenek bármilyen elkötelezettek, komolyan veszélyeztetettek az elszigetelődéssel és a kiégéssel. A római gyermekvédelmi kurzust elvégző kelet-európai szakértők a képzés befejezése után gyakran egyedül maradnak az egyházmegyékben (vagy akár az egész országban). Csoport nélkül és túlterhelve dolgoznak, ami jelentősen növeli annak a kockázatát, hogy akár középtávon is kiváló gyermekvédelmi szakembereket veszítsen el az egyház.

A szerzetesrendek közötti és országon belüli együttműködés támogatása

A kutatás a régióban működő szerzetesrendeket értékes erőforrásként azonosította, mert önállóan működnek, és jelentős tapasztalatokat szereztek a korábbi visszaélési esetek kezelésében – ez lehetővé tette számukra, hogy komoly eredményeket érjenek el a gyermekvédelemben. Gyakran előfordul azonban, hogy bár ezek a rendek fontos szerepet játszhatnak a gyermekvédelmi képzésekben és tudásmegosztásban, a régió más szereplői nem (sőt néha még a saját országukon belüli szervezetek sem) ismerik az eredményeiket és gyermekvédelmi innovációikat. Ennek következtében a szomszédos országokban és régiókban olyan gyermekvédelmi fejlesztések zajlanak, amelyek egymástól elszigeteltek – egyszerűen azért, mert nem működik az információcsere. Számos erőfeszítés fragmentált marad, és nem tud szélesebb körben hatni és változást elérni. Szükség van együttműködést támogató kezdeményezésekre, hogy az egyes országokban működő szerzetesi gyermekvédelmi programok és bevált gyakorlatok könnyebben átadhatók legyenek, különösen a gyermekvédelmi bizottságok, bejelentési rendszerek és kapcsolattartó pontok működése terén.

Az egyházi és a világi gyermekvédelmi megközelítések közötti különbségek megértése

Az egyházi és a nem-egyházi gyermekvédelmi szakértők együttműködése sehol sem zökkenőmentes a régióban. Ez alapvetően bizalmi kérdés. Az interjúk során a nem egyházi gyermekvédelmi szakértők az átláthatóság hiányát sérelmezték, míg az egyházi szereplők már azt is nagy előrelépésként értékelték, hogy egyáltalán kinyitották az ajtókat a nem egyházi berkekhez tartozó gyermekvédelmi szakértők előtt.

A kutatás eredményei alapján alapvető különbség van a gyermekvédelem értelmezésében a világi és az egyházi szakértők között, ami problémát jelent. A katolikus egyházban a gyermekvédelem elsősorban (néha kizárólagosan) a szexuális visszaélések megelőzésére és kezelésére összpontosít, míg a világi szakértők számára a gyermekvédelem holisztikus megközelítést jelent, amely mindenféle erőszakot, bántalmazást és visszaélést magában foglal.

Áldozatközpontú megközelítés

Az interjúk során nem merült fel érdemben a túlélők szerepe az egyházi gyermekvédelemben, pedig az egyháznak szüksége lenne modellekre és gyakorlati tanácsokra az áldozatokkal és a túlélői szervezetekkel való kommunikáció és együttműködés terén. További kutatásokra van szükség mind regionális, mind globális szinten annak érdekében, hogy pontosabban értsük a háttérben húzódó okokat, és azokat az attitűdöket, meggyőződéseket, amelyek jelenleg a megértést és az áldozatközpontú működést akadályozzák.

Gyermekvédelmi képzés szükségessége a klérus tagjai számára

Fontos lenne, hogy a papi szemináriumok tananyagába beépítsék a gyermekvédelemmel kapcsolatos alapvető ismereteket (pszichológiai, jogi, szociológiai, kriminológiai és kommunikációs tudást), és kötelező képzést biztosítsanak a klérus tagjai számára. Jelenleg csak projektalapú képzések, tanórán kívüli műhelymunkák, posztgraduális programok és önkéntes tanfolyamok állnak rendelkezésre.

Kutatás szükségessége

További kutatások szükségesek annak érdekében, hogy valódi adatokkal rendelkezünk a kelet-közép-európai régióban az egyházon belüli visszaélések számáról, arányáról és jellegzetességeiről. Ennek kapcsán hasznos lenne a minőségi újságírás támogatása is, hogy az egyes esetek megfelelő tényfeltárást követően, az egyházzal együttműködve kerüljenek a nyilvánosság elé. Mind az adatok, mind pedig a megfelelően publikált esetek segítenék az egyházon belüli visszaélések jelenségének jobb megértését – ideértve az okok és a strukturális problémák feltárását is. Az egyház és a média kapcsolata minden vizsgált országban konfliktusokkal terhelt. Sok résztvevő szükségesnek tartotta az egyházi szereplők képzését ezen a területen.

Gender: a rejtett kérdés

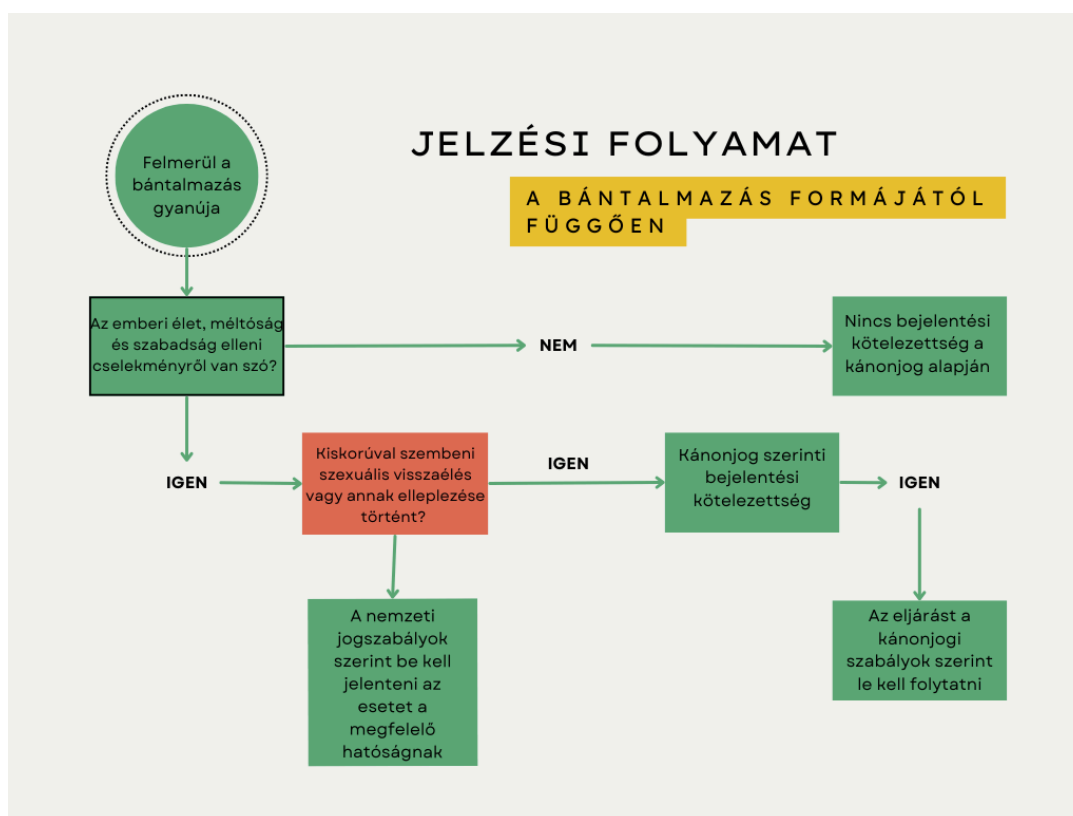
A kutatás részleges információkat szolgáltatott arról a feszültségről, amely abból adódik, hogy a gyermekvédelem, amelyet sok társadalomban női feladatként tartanak számon, az egyházon belül férfiak kezében van. A kelet-közép-európai régióban (ahogyan a világ nagy részén is) a gyermekvédelmi tanácsadók többsége nő, ami arra utal, hogy az egyház férfi vezetőinek és munkatársainak szorosabb együttműködést kellene kialakítaniuk a nőekkel – ami ráadásul egy nem vallási alapon kontextualizált együttműködés. Néhány országban (Horvátország, Ausztria, Lengyelország) a nemi sokszínűség kérdése napirenden van, míg más országokban (pl. Magyarországon) teljesen figyelmen kívül hagyják. Gyakran tapasztalható, hogy a klérus nem szívesen dolgozik együtt nőekkel, és a nők szakértelmét a patriarchális egyházi struktúrákban gyakran figyelmen kívül hagyják vagy alulértékelik. További információkra van szükség annak megértéséhez, hogyan lehet hatékonyan kezelni ezt a faktort a gyermekvédelmi tanácsadói munkában.

Nyilvánvaló, hogy az egyház gyermekvédelmi normáinak és gyakorlatainak megváltoztatása hosszú és nehéz folyamat lesz, és az egyházi és a világi gyermekvédelmi szakértők együttműködése türelmet és eltökéltséget igényel. A kutatás ugyanakkor megmutatta, hogy

növekvő érdeklődés tapasztalható a Vatikánban, egyes klérustagok és a hívők körében is a téma iránt. A változás elkerülhetetlenül közeledik, és ha sikerül jól megvalósítani, sok ember számára jelent majd előnyöket a tanulás és az intézményi kultúra átalakítása révén. Remélhetőleg ez a kézikönyv segítséget és ösztönzést nyújt azoknak a szakembereknek, akik támogatni szeretnék ezt a folyamatot.

Mellékletek

1. Első lépések, ha felmerül a bántalmazás, visszaélés gyanúja

2. Kánonjog szerinti eljárás (egyszerűsített folyamatábra)

3. A kánonjog szerinti eljárás folyamata (a gyanú megalapozottsága szerint)

